

L A I S V

J. B T NAS:

Pakelti politik iki moral s
aukštum !

J. BRAZAITIS:

Kuria linkme pl toti politin
mint tremtyje?

L. PRAPUOLENIS:

Laisvinimo organizacija turi
sutelkti visas gyv sias orga-
nizuotas j gas tremtyje.

R. ŠOMKAIT :

Kaip jaunimui išlaikyti gyv
rezistencin dvasi ?

L A I S V

Nr. 1 (38), 1953 m. gruodžio 1

Nuo redakcijos ir administracijos

Laikraštis išleisti daugiausia skatino Chicagos apygardos biūriai. Jie daugiausia sudarė tam ir medžiagines sąlygas. Tolimesnis laikraštis kelias priklauso ir nuo kitų sąmburių, biūrių bei skaitytojų. Jų parama, visokeriopa, laukiama, ir ji bus mintims "Laisv" puslapiams atviri.

Redakcija supranta, kad keliamais klausimais gali būti ir kitaip galvojama. Ji pastebi, kad ne visada straipsnio mintys reiškia LFB organizacijos ar jos vadovybės nusistatymus. Laikraštis tam ir yra, kad jame visų pastangomis būtų ieškoma tam tikrais klausimais geriausių sprendimų. Redakcija džiaugsis, jei skaitytojai norės pasidalyti savo nuomonėmis ir prisidėti prie gyvos, ieškančios, kuriančios minties palaikymo tremtyje.

Numatoma išleisti per metus keturis nr.

Kitas nr. išeis vasario mėn.

Atskiro nr. kaina \$0,75, metin prenumerata \$3,—

Laikraštis gaunamas per vietos sąmburius, lietuvių spaudos kioskus arba tiesiog iš administracijos žemiau nurodytu adresu.

Leidžia Lietuvių Fronto Biūriai

Vyr. redaktorius — J. Brazaitis. Redakcijos kolegija —
J. Kazickas, A. Musteikis, L. Žitkevičius

Administratorius — V. Maželis

Redakcijos ir administracijos adresas — V. Maželis, 422 Mehanan St., Ridgewood, Brooklyn, N. Y.

klausimas, ar atomin energija bus panaudota k rybai ar naikinimui, yra prisipažinimas, kad *žmogaus etinė bei moralinė asmenybės pažanga yra tragiškai atsilikusi nuo jo intelektualinio genijaus laimėjimų*.

Šiandien tatau jau nebėra moralist ar kultūros filosof grąžinimas. Tatau yra už tautą, už valstybę ir už pasaulio likimą atsakingi politikai, diplomatai ir kariai konstatavimas. Kartu tai yra ir sakmės pareigojimas visiems, nenustojusiems natūralaus visuomeninės atsakomybės jausmo. Išsigelbėjimo kelias rasti nėra lengva nei paprasta. Bet reikalas perdidelis, kad nebūtų vertas išimtinio ryžtingumo ir drąsos. Jeigu atominės energijos apvaldymas yra revoliucinis mokslinink atradimas, ko stebėtis, kai politikai bei visuomenininkai ieško tolygi revoliucini būdų pačiame žmoguje ir visuomenėje glūdiantiems griaujamiems pradams apvaldyti ir tuo pačiu pasauliui nuo sunaikinimo išgelbėti? Protas, prometjiškai verždamasis pajungti kosminį jėgų gaivalingumą, drąsiai mostu nusikratyti vieną seno mokslinio prietaro. Ar nepažangu, jei valstybininko išmintis, siekdama naujais, veiksmingesniais būdais pažaboti vis

gaivalingiau beužsiliepsnojanie socialiniai sukrutimai stichijoms, su nemažiau pasigirtina drausvės revoliucingai atmeta kaikiuriuosiusisen jusius visuomeninius prietarus?

Savo metu socialistinis D. Britanijos vyriausybės ministris pirmininkas Attlee, Jungtinių Valstybių kongrese sveikuodamas, yra pareiškęs, kad "mūsų bendra pareiga šiandien, kol dar nevela, išaiškinti pasauliui, kad mūsų civilizacija tegali išlikti gyva tik priimdama *krikščioniškuosius principus* tiek tarptautiniuose santykiuose, tiek ir mūsų tautiniame gyvenime". O Attlee bendramintis socialistas velionis Crippsas savo knygoje taip pat primygtinai taigoja demokratiję grūsti krikščioniškaisiais principais. Šie žymi vyrų pasisakymai nedvelkia nei sutana, nei sakykla, kur tolygi išvad prieinama iš Dievo sakymų. Užkulisini sumetimai negali žirti niek prietaringas antiklerikalas. O sūžiningas ir be prietarų valstybės vyras bei visuomenininkas nepabėgs, jeigu savos tautos, žmonių, viso pasaulio gyvybini interesų kelias nuves į tokias pat išvadas, kaip anuodvieji brit socialistai. Politikai, tam viešųjų šios žemės reikalai -

pintojui, nesvarbu, kuriais ke-
liais nors ir skirting konfesi-
ni ar pasaul žini nusista-
tym atstovai sueis vienod
pozityvi visuomenini princi-
p plotm .

Tas ant krikšionišk j prin-
cip pastatytas naujasis politi-
nio veikimo pagrindas pakanka-
mai platus, kad juo gal t atsi-
remti visas pozityvusias, k rybi-
nis elementas, suvok s neper-
maldaujam visuomeninio vyks-
mo logik . Bet toji naujoji vi-
suomeninio veikimo platforma
n ra kompromis tvarinys.
Žmonijos istorijoje pirm kart
iškilusi motyv pašaukta, ji
visiems, — tiek iš dešin s, tiek
iš kair s, — j ateinantiems,
stato kategoriškus reikalavimus,
kurie sudaro ypatingo politinio
jos pašaukimo esm ir kurie j
pakelia nuo ligšiolini visu-
omenini klaid bei prietar .
Kaip kosmini j g atsipalaidavi-
mas prasideda nuo atomo, taip
socialiniai sukr timai pirmin
akstin gauna iš atskir visu-
men s nari nuod mi artimui
ir institucij nusikaltim vi-
suomenei. Tod l ir krikšionišk
j princip taikymas tarp-
tautiniam ir tautiniam gyveni-
mui privalo prasid ti *nuo at-
skiro asmens*, nuo smulkiausio
visuomeninio junginio, nuo pa-

pras iausios institucijos. Galu-
tiniame rezultate t revoliuci-
ni reikalavim padiktuotos eti-
n s pastangos turi priartinti po-
litik prie moral s ir tuo b du
užtvenkti sisi bavirus pasauli-
nio chaoso sriaut .

Pasaulio išgelb jimo vardu už
krikšioniškuosius principus po-
litikoje pasisako ir tie, kuri
s žin s nesaisto konfesin s dog-
mos. Juo lengviau nusigr žta
nuo antvisuomeniškos ir anti-
krikšioniškos klerikalizmo nuo-
d m s tikintieji visuomeninin-
kai. Nes ne paradoksas, bet jau
patikrinta tiesa, kad *krikšiony-
b s apsisvalymas nuo politin s
kasdienyb s dulki s kmingai
skina keli t vis kaskart la-
biau ilgim si pa i politikos pa-
grind sukrikšioninim* .

Klausimas, kiek atgarsio žmo-
ni ir taut s žin se šiandien
faktiškai randa krikšioniškieji
principai. Negi b t teisus Fran-
cois Mauriac tardamas, kad
“blogiausias simptomas, visus
kitus dar s dar baisesnius, yra
tai masi abejingumas, nuovar-
gis, išglebimas. Artimos katas-
trofos akivaizdoje žmonija, at-
rodo, net nesudreba”. Ir *vis d l-
to ne masi inercijai atgrasinti
nuo užsimojim ir pastang
naujosios visuomenin s minties
šauklus, sitikinusius savojo ke-*

PARTIZANEI

Žilvinas

*Atsimeni, baltais r beliais obelait s,
Lyg seserys, dažnai su tavimi kartu ...
O tu buvai maža, išdykusi mergait
Ir broliams pradalgiais atnešdavai piet .*

*Kvep jo apyniai, ir d' zg t vo sodai—
Ne sniegena, tai tu tarp avili .
Ir visa žem tau šviesi atrod
Su tolimu dangum ir baltu berželiu.*

lio išganingumu! Skelbdami naują pozityvi visuomenini princip chart , dr siai deklaruodami nor išsilaisvinti iš visuomenini nuod mi bei prietar , jie pasilieka žem je, nes žem yra politikos karalija, bet kartu jie pakyla krikš ioniš- k j princip augštumas, kur viešpatauja krikš ioniškoji moral . Jie tebetiki visuomeniška nupuolusio žmogaus prisik limu. Jie d l to tiki, kad pakili asmenybi žadinama visuomenin s žin t patraukli visuomenin s minties platform past m s visus dirbti ir kurti pasiryžusius geros valios žmones. Šauni tokio visuomeninio atsinaujinimo reiškini matome nevienoje šalyje. t nauj sro-

v sijungia vis daugiau ir daugiau tauri asmenybi . Jos palieka sustingus ir atgyvenus kairi j ar dešini j partiškum ir naujame samb ryje pasiryž drauge naujai galvoti, planuoti ir veikti.

t srov ne traukta nelieka ir m s tautin bendruomen . Joje taip pat buriasi t naujoji branduoliai. J pastangomis kuriami kult riniai, socialiniai, kiniai, politiniai planai yra jaukus pragiedrulis ni rioje taut ir pasaulio ateities perspektyvoje. Laiko balsas su šio naujojo s j džio id jomis klabena kiekvieno visuomenin bei politin s žin , neatlaidžiai reikalaudamas blaiviai apsim s-tyti ir pozityviai apsispr sti.

*Tu t višk glaudei kaip motin giedrausi ,
Pad jusi ramiai jai galv ant peties,
Nedr sdavai aki pakelti ir paklausti,
Ko kr p ioja drugiai ir žvaigžd s virš nakties . .*

*tavo t višk at jo r st s žmon s
Ir užp t mažas sodyb liepsneles,
Blizg jo durtuvai, ir kniubo vyrai kloniuos,
O var tremtinius takeliais ir keliais . .*

*Tu iš jai tada ieškoti savo broli .
(Tik pasakoj maži taip skait me kadais . . .).
Dar paskutin kart paglostei kiemo žol ,
Išeidama g les dar pašaukei vardais.*

*ia broliai eidami prisiek , kad nelaisv n
Negr š ir neužgaus gimt nam širdies,
Sudie, namai, ir aš negr šiu, nepareisiu,
Kol obelys laisvai po langu nežyd s ...*

*Ne skausm braukdama, tik ras nuo atol ,
Ji jo tamsius ir didelius miškus.
Ir v l, lyg pasakoj, tau ieškant savo broli ,
Berželi vainike gegut užkukuos . .*

*Tu brolius suradai ir švent kraujo keršt
Tu pri mei kartu su laisv s juostele . . .
Kautyn s— ir staiga kr tin j karšta, karšta . . .
— Aš, broliai, išėinu . . palaistykit g les . .*

*— Ne, g l s neužtrokš, tu jas krauju pagirdei,
Ir žem niekados g li tau negail s,
Nes tu atidavei jai partizan s šird ,
O ji bus ateities gražiausioji g l .*

(Iš partizan dain)

SROV IR UOLA

M s politin s diferenciacijos kelias

J. BRAZAITIS

1. *Pažinimo kelias*

Politin s diferenciacijos ženklai atsispindi pirmiausia politini grupi *programose*. Programa — tai lyg politin s grup s veidrodis. Ten matai, ko grup siekia ir kokiomis priemonimis. Taciau programos nereikia pervertinti. Viena, apytikr politin s grup s veid gali parodyti tik ta programa, kuri yra reali — sprendžia konkreius valstybinio gyvenimo klausimus. Tokia programa tegalib ti atremta šios dienos konkret gyvenim . Bet tremtyje kuri grup toki program gali tur ti? Visos tremties programos tegalib ti prielaidomis gr stos. Antra, programos galib ti gerai ir labai gerai parasytos, bet program skelbian ios politin s grup s darbai gali eiti šalia programos ar net prieš j . Užtat, be programos, grup s

veid stipriau nušvieia jos darbai.

Grup s programos sutapimas su darbais, programos intensyvesnis ar atlaidesnis vykdymas daug priklauso nuo grup s a s m e n i n s sud ties: kokie žmon s, tokia iš dalies ir grup . Grup je susitelk pažang s žmon s, t. y. iešk visuomeninio gyvenimo k rybos, nauj form , nauj id j , savo grup s veid padarys kitok , nei su ta pa ia programa konservatyvios dvasios žmon s, t. y. tesieki išlaikyti tai, kas jau yra laim ta. Su ta pa ia programa vienaip reikšis politin grup , kurioje persveria principingi žmon s, t. y. tie, kurie, vykdydami savo uždavinius, yra pasiryž eiti kartais ir prieš srov . Kitaip v l reikšis ta, kurioj persvers oportunistai, sieki prisiderinti prie esamos pad ties, plaukti pasroviui. Dvi skirting program , bet vieno-

dos asmenin s nuotaikos, — vis-tiek, konservatyvios ar pažan-gios, — politin s grup s gali surasti artimesn bendradarbia-vim , nei giminišk program , bet skirting asmenini nusitei-kim grup s.

Šit fakt priminimas sp ja saugotis klaidos — ji daug kam atrodo negin ijama tiesa — ži - r ti grup kaip nejudan i u o l , kurios vis pob d nu-sako jos programa ar tradiciniai iškalti vardai: katalikiška, socia-listin , liberal ir pan. Už tos pa ios iškabos su kiekvienu am-žium gali b ti kitokesnis turi-nys. Gyvenimo ties daugiau atitinka tez , kad politin grup reikia vertinti kaip tekan i s r o v . Grup s charakteris priklauso ir nuo programini princip , ir nuo konkre i darb , ir nuo j sudaran i asme-n . Tod l kiekvienos grup s dabartin potencial reikia vertinti pagal jos šios dienos pasireiš-kim , ne pagal jos praeit . Pra-eitis turi b ti sveriama ir ver-tinama tik praeities matu, o da-barties pasireiškimas — dabar-ties matu. Grup , vakar buvusi pažangi, šiandien gali b ti kon-servatyvi; vakar buvusi oportu-nistiška, šiandien gali pakilti iki principingumo, ir atvirks-iai.

2. *Grupi , skiriamieji pagrinda-i*

M s politin s grup s viena nuo kitos pirmiausia skiriasi sa-vo istoriniu kilimu, kuris daug atsiliep ir j praktiniam veikimui.

Pirmieji Lietuvoje partija virto socialdemokratai. J pro-grama buvo surašyta dar XIX a. gale. Socialdemokrat partija išried jo 1896 m. iš to paties “Varpo”, kuris truput v l liau-dav ir Demokrat partij , sa-vo ruožtu pagimdžiusi Socialis-tus Liaudininkus, Tautos Santa-ros ir Tautos Pažangos partijas. Ilgainiui iš Socialist Liaudinink išried jo Revoliuciniai So-cialistai Liaudininkai ir Socia-listai Liaudininkai Demokratai. Ta iau tik pastarieji tur jo at-stov Lietuvos Steigiamajame Seime. V liau Socialistai Liau-dininkai Demokratai susiliejo su 1905 m. Didžiajame Vilniaus Seime E. Galvanausko, P. Kli-mai io sukurta Valstie i S - junga ir bendrai sudar Lietu-vos Valstie i Liaudinink S - jung . Tautos Santara išvirto kinink Partij , o Tautos Pa-žanga — Tautinink S jung , kuri tremtyje pasivadino Lietu-vi Tautiniu S j džiu. Didžia-jame Vilniaus Seime 1905 m. ir

Krikščionys Demokratai dalyvavo jau kaip partija, nors programos projektas buvo paskelbtas tik po trejų metų. Visos šios grupės daugiau mažiau susiformavo dar prieš Lietuvos nepriklausomybę. Jau nepriklausomaj Lietuvoj susiformavo dar dvi krikščioniškos grupės: kininkai ir Darbo Federacija.

Visos šios grupės rėmėsi iš tikrųjų maždaug tuo pačiu visuomenės kontingentu: kininiais ir darbininkais. Tik tautininkai mėtė remtis stambesniais kininiais.

Visos šios politinės grupės klostėsi tuo pačiu pagrindu, kuriuo buvo susiformavusios politinės partijos Europos kontinente — prancūziškosios demokratijos pavyzdžiu. Tengi partijai skiriamasis pagrindas buvo metafizinis — nusistatymas Dievo atžvilgiu. Pagal šitą nusistatymą susidarė Prancūzijoje ir pagrindinės partijos — katalikų, atsiriusių krikščionyb ir siekusių ją vykdyti valstybės gyvenime; socialistų — siekusių vykdyti ateistiną marksizmą; radikal-liberalų, atsiriusių laisvamanyb. Visos tos grupės daugeliu praktinio gyvenimo klausimų sutarė. Didžiausia kovą vyko ir tebevyksta tarp jų

pasauližios srityje, ypač aiškiai džiū mokyklai. Tas pats politinis diferenciacijos metafizinis pagrindas per Lenkiją ir Rusiją pateko ir

Lietuvai. Mūsų socialdemokratų, liaudininkų, krikščionių demokratų pažiūros mažiau skyrėsi dėl kovos su maskoliais, paskiau su lenkais ar vokiečiais, dėl Vilniaus ar Klaipėdos klausimo, daugiau dėl bažnyčios, dėl kunigų, dėl tikybos mokymo, dėl metrikacijos, dėl konkordato. Ar nebdingas Prancūzijos radikalų šūkis "mangez le curée" atgarsis buvo Lietuvoje 1918 m. sudarant pirmąjį laikinąjį vyriausybę, kada santarpiu Leonas ir Stašinskas protestavo prieš kun. Purickio kandidatų švietimo ministerius tik dėl tos priežasties, kad Purickis kunigas? Steigiamajame Seime Krikščionių Demokratų bloko koalicija su Socialistais Liaudininkais Demokratais ir Valstieji Sąjunga sudužo taip pat pasauližios rėšės uolas, konstitucijos projekte susidūrė su "Visagallo Dievo vardu", su bažnyčios padėtimi valstybėje, su metrikacija, su privalomu tikybos dėsnyumu mokykloje. Dėl šių dalykų 1922 m. rugpjūčio 1 d. Steigiamojo Seimo posėdyje Socialistų, Demokratų, Socialistų Liaudi-

nink Demokrat , Valstie i S jungos atstov rankos pakilo p r i e š konstitucij .

Atskir grupi politinis veikimas valstybiniame gyvenime, grupi darbai sunkiau palyginami, nes ne visos gavo lygiai jame dalyvauti. Demokratiniais Lietuvos laikais valdžioje daugiausia dalyvavo Krikš ioni Demokrat , Darbo Federacijos, kinink S jungos blokas koalicijoje su Liaudininkais arba pats vienas. Nors tame krikš ionišk j partij bloke tada reišk si nemaža pažangi žmoni , ir jiems pasisek parodyti stiprios socialin s pažangos, tačiau bloko politikoje ne visada jie nusverdavo. Pvz. kult rini reikal santvark , vietos savivaldyb s organizacij sprendžiant buvo laim jusi konservatyvioji kryptis.

Liaudinink ir Socialdemokrat koalicija pavald tik pusmet (1926 m.). Per t laik ji nesp jo pareikšti didesni reform , bet sp jo nutraukti vykupams ir kunigams algas, sp jo galinti lenkišk mokykl suklest jim .

Per vis demokratin s Lietuvos tarpsn valstyb s gyvenime veikliai dalyvavusi grupi skiriamuoju pagrindu prasikiša grynai pasaul ži rinis momen-

tas. Net orientacijos svetimus kraštus atžvilgiu vieni labiau linko Rytus, antri — Vakarus. Dar Petrapilio seime (1917 m.) Socialdemokrat - Liaudinink koalicijos pirmtakai sviro federacij su Rusijos tautomis; tais ir kitais motyvais vengdami pasisakyti už nepriklausomos Lietuvos skelbim . Ir nepriklausomoj Lietuvoj iš šios srov s žmoni buvo daugiau simpatik sovietini taut kult rai pažinti ir populiarinti. Krikš ionišk j grupi blokas savo nusistatymais buvo daugiau link s Vakarus, katalikiškuosius Vakarus.

Atskiru keliu buvo nu j tautininkai. Po 1926 m. gruodžio 17 d. perversmo prieš Liaudinink - Socialdemokrat koalicijos vyriausyb , su krikš ionišk j grupi talka pa m Lietuvos vair , tautininkai pasirod tikri vadizmo reišk jai. Šia prasme tautininkai labiausiai neš si Vakarus, skolindamies totalistin Vakar valstybin ideologij ir valstybines formas ir ta dvasia augindami prieaugl . Kai šiandien buvusi Tautinink S junga pasivadino Tautiniu S j džiu ir skelbia "tvarking demokratij ", galima neabejoti, kad tautininkai tiki es demokratai. Bet lygiai netenka abe-

joti, kad išaugusiems vadistin - je dvasioje nelengva ja praktiškai atsikratyti. Programos ar vardo pakeitimu aukl jimo taip greit nepakeisi. Tik jaunesnioji karta, auganti po ano laikotarpio, auganti demokratin je aplinkoje, gal s b t laisva nuo to ... paveld jimo.

Taigi m s politini grupi pagrindai, kurie jas telk arba skaid , buvo dvejopi: pasaul - ži riniai, kurie sutelk grupes du blokus, ir paskiau politiniai, kurie taip pat sublošk demokratines grupes koalicij opozicijai prieš totalistin s grup s pozicij tautinink valdymo laikais. Tremtyje pasaul ži rin trauka v l sustipr jo. Vlikui Lietuvi Chart svars - tant Visagalis Dievas v l tapo skiriam ja riba, š kart ir Tautininkams, Laisv s Kovotojams bei kinink Partijai prisid - jus prie Socialdemokrat -Liaudinink linijos Dievo atžvilgiu.

3. *Naujas kelias*

1940 m. kilo rezistencinis s - j dis, Lietuvos Aktyvist Fron - to vardu, vadovaujamas buv. Lietuvos pasiuntinio Berlyne pulk. K. Škirpos. Aktyvist Fronto steig jais buvo dr. Karvelis, dr. Maceina, adv. Skipitis, adv. Katilius, A. Valiuk - nas, B. Raila, Kl. Brunius, dr.

B. Dirmeikis ir kt. Jame dalyvavo ir krikš ionys demokratai, ir tautininkai, ir voldemarininkai, ir liaudininkai, ir socialdemokratai, ir žmon s be politin s mark s. Pagrindinis Aktyvist Fronto tikslas buvo rezistencinis—pasipriešinti okupantui. Antrinis — ruošti planus išlaisvintai Lietuvai valdyti ir tvarkyti. Pastarosiose programin se pastangose buvo apstu vadizmo ir net nacizmo ženkl . Bet tada mažai kas tos priemaišos pais , o Lietuvoj tai visai neatkreipta d mesio. Rezistencija sujung visoki nusi - statym žmones, pasiryžusius kovoti su okupantu. Aktyvist Frontas buvo pirma nauj laik rezistencin organizacija, rezistencijos lopšys.

Kai Levas Prapuolenis 1941 m. birželio 23 Aktyvist Fron - to vardu paskelb sukilim ir sudarydino Lietuvos vyriausy - b ; kai paskum Aktyvist Fron - to vardu teik memorandum prieš nauj okupant , parašus d jo v l visoki ideologini nusi - statym žmon s. N ra reikalo nutyl ti, kad daugiausia ten buvo jaunimo.

Aktyvist Frontas buvo nau - jas ir domus eksperimentas ta prasme, kad jam imtas naujas pagrindas — ne metafizinis, ne

pažiros Diev ir jo pripažinim ar atmetim, bet e m p y r i n i s.

Kai vokiečiai Aktyvist Frontt 1941 m. rugpjio mėn. uždara, jo atgaivinti slaptai nesiimta. Jo nari dalis, pronacinis elementas, jau anksčiau iš jo buvo pasitraukę ir sudarę Lietuvos Nacionalist Partiją, kuri paskiau apsivalydama virto Nacionalist Partija, tremtyje sutapusi su Lietuvos Atgimimo Sąjūdžiu.

Kita Aktyvist Fronto dalis virto veiklia Lietuvos Laisvės Kovotojų Sąjunga, kuri tremtyje buvo suskaldyta, vienai jos daliai pasilikus tuo pačiu vardu, antrajai tapus branduoliu bsimajai L. Rezistencinei Santarvei (LRS). Treioji Aktyvist Fronto dalis, atmetus jo totalistinius šešėlius, bet norėdama palaikyti pirmosios rezistencinės organizacijos tradicijas reigimū būdu, susiorganizavo Lietuvi Frontas. Šis vardas pasirod 1941 m. pabaigoje po vienu atsišaukimu prieš naują okupantą. Šalia šit iš Aktyvist Fronto išriedę jusi rezistencinė organizacij nepriklausomai susiformavo dar Liet. Vienybės Sąjūdis, Lietuvos Laisvės Armija ir kt. smulkesnės rezistencinės kovos organizacijos.

LF TREMTYJE

Amerikos LF biulio uždaviniai yra šie:

1. veikliai dalyvauti Lietuvos laisvinimo veikloje;
2. palaikyti gyv Lietuvos nepriklausomybės mintį;
3. rengtis demokratiniam vadovavimui išlaisvintoje Lietuvoje, ugdant politinę, kinę, kultūrinę demokratijos idėjų supratimą ir planuojant jos praktinį vykdymą;
4. veikliai sitraukti lietuvių išlaisvymui išėjimoje, dalyvaujant lietuvių bendruomenės gyvenime, ugdant lietuvių Chartos supratimą, gaivinant ir palaikant visus lietuvių židinius.

*

Amerikos LF biulio gali būti kiekvienas lietuvis, kuris

1. pasižada vykdyti LF biulio uždavinius;
2. nors dviejų LF biulio rekomenduojamas biulio priimti;
3. sambūrio nari susirinkimo arba Amerikos LF biulio valdybos nutartas LF biulio priimti.

*

Savo veikloje ir gyvenime LF biuliai laikosi krikščioniškosios moralės.

(Iš Amerikos LF biulio nuostatų)

Nors vis rezistencini organizacij pagrindinis tikslas yra rezistencinis — kova prieš okupant, bet visos jos jaut uždavin atsikurianiai Lietuvai paruošti ir politin program. ia pabr žtinas b dingas momentas — nauj keli politinei m s diferenciacijai ieškojimas. Apie politin busimosios Lietuvos program galvojant, tada atrod pribrend s metas art ti prie anglosaks politinio visuomeninio susiorganizavimo e m p y r i n i u pagrindu. Europiniu matu matuojant, sunku pasakyti, kuo skiriasi Jungtini Vals tybi respublikon ir demokrat partijos. Abidvi nei marksistai, nei katalikai, nei evangelikai. Abidvi su respektu kalba apie religijos reikalingum ir d l to net viena su kita lenktyniauja, praktikuodamos maldas viešosiose vietose. Bet abi nepalankios, sakysim, konfesiniam aukl jimui. J dviej tarpusavio skirtum lemia empyriniai dienos klausimai: ar izoliacionizmas ar pasaulinis solidarumas, ar laisva kin konkurencija ar valstybinis reguliavimas, lygyb spalvot j su baltaisiais ar rasin pirmenyb ir t.t. Bet ir tais klausimais partijos n ra sustingusios savo nusistatymuose. Išeinant iš šito anglosaksinio

empyrinio požvilgio, buvo galvota, svarstant lietuvi visuomenin politin susigrupavim ir valstybini reikal sprendim, imti konkret gyvenimo klausim ir duoti jo sprendim, neprejudikuojant, kad šitas ar anas klausimas bus sprendžiamas pagal krikš ioniškuosius ar pagal socialistinius nurodymus. Ypa iai, kad negali pasakyti, jog ta ar kita pasaul ži ra duoda konkret atsakym visus praktinius valstybinio gyvenimo klausimus. Vaik aukl jimas bei mokykla, šeimos sudarymas, tik jimo išpažinimas tikrai yra neatsiejamai sutap su pasaul ži ra. Ta iau ar pirmenyb reikia atiduoti pieno kiui ar jav kiui, ar susisiekime persvara teikti geležinkeliams ar plentams, ar sostine pasirinkti t ar kit miest — ia pasaul ži ra negali nieko patarti. Gal d l to rezistencini organizacij asmenin j sud ty buvo daugiausia jaunimo, bet vairi ideologini nusistatym. Toj pa ioj organizacijoj sutilpo ateitininkai, skautai, karinink korporacijos nariai, Fraternitas Lituanica arba ir niekur nepriklaus. Sutilpo katalikai, evangelikai ir religijos patys gal nepraktikuoj, bet pripaž st jos pozityvi vi-

suomenin reikšm . Šitokiu b - du rezistencini organizacij baz pasidar , nepalyginti, pla- tesn , nei politini grupi .

4. *Skirtumai ir panašumai*

Skirtumas tarp rezistencin s kovos organizacij ir politini grupi bent mums pirmiausia yra istorinis . Politin s grup s galutinai buvo susikristalizavusios ir savo veid išryškinusios nepriklausomoj Lietuvoj, jos demokratinio gyvenimo laikotarpyje . Rezistencin s kovos organizacijos susiformavo pavergtoje Lietuvoje, kovoje su bolševikiniu, paskiau su naciniu, paskiau v l su bolševikiniu okupantu . Taigi jos paskesnio atsiradimo . Rezistencines organizacijas pašauk gyveniman ypatingos krašto s lygos, kurios nul m ir kitok j pob d . Šios organizacijos su m save ir dal buvusi politini grupi žmoni . Tik v liau, jau 1943 m., organizuojant viening krašto politin vadovyb , šalia rezistencini organizacij v l iš jo aikšt n ir politin s grup s, kai kurias j tiesiog Kudirkos "Varp " d žiais pašaukus, kad prisikelt .

Sudarius Vlik , šalia rezistencin s kovos organizacij stojo

ir politin s grup s, ir tuo b du buvo sumegztas ryšys tarp nepriklausomos ir okupuotos Lietuvos organizuoto tautos reiškimosi . Vlike bendroj kovoj prieš okupant reiški si politin s grup s, kurios kitados savo d mes buvo sutelkusios nepriklausomos valstyb s tvark , ir rezistencin s kovos organizacijos, kurios savo akis pirmiausia kreip kov su okupantu . Bendroj kovoj šie skirtumai ilgai niui, atrodo, pamažu tur jo dilti, politin ms grup ms vis labiau sijungiant pa i rezistencin kov ir pripaž stant rezistencin s kovos organizacijoms teis r pintis išlaisvintosios Lietuvos tvarkymo problemomis, nors neb tinai rezistencin s kovos organizacija turi tapti politine partija išlaisvintoje Lietuvoje . Ta iau skirtumai nedilo . Vaizdžiai tariant, skirtumai nedilo d l to, kad *politin ms grup ms r pi politika ir rezistencija, o rezistencin s kovos organizacijoms — rezistencija ir politika* . Skirtumai nedilo dar ir d l to, kad politikos lauk grup s rod tendencij laikyti tik savo išimtinu domenu .

Politini grupi ir rezistencini organizacij skirtum juo labiau ryškino j a s m e n i n sud tis . Grup se telkiasi žmon s

vienos programos, labiau link parlamentin dalyk svarstym ir debatavim, ne visada atspar s rezistencin s kovos paslaptims išlaikyti. Rezistencin s kovos organizacijoj telkiasi tie, kuriems pirmiausia r pi pasipriešinimo akcija. D l programinio vidaus vieningumo jie nelink sukti sau galvos. Jiems labiau svarbu laikyti konspiracija. Kai politin ms grup ms b dingas užsikonservavimas senosiose doktrin formul se ir polinkiuose “laim ti valdži”, tai rezistencin s kovos organizacijoms b dingas veržlumas praktin veikim ir pol kiai ieškoti nauj politinio susigrupavimo pagrind. Kai politin s grup s primena nejudan ias uolas, tai rezistencin s kovos organizacija lygintina su veržlia kaln up s srove.

5. *Žvilgsnis ateit tremtyje*

Aplenkiant tuo tarpu svarytym sovietin s okupacijos politini, kini, kult rini bei moralini padarini takos busimosios Lietuvos politiniam visuomeniniam gyvenimui, nenagrin jant, katra kryptis—naujoji, rezistencin s kovos organizacijos prad toji empyrin, ar senoji, politini grupi su uolos kietumu tebelaikoma metafizi-

n — sudarys busimosios Lietuvos politini grupi skiriamuosius pagrindus ir apspr s politin s diferenciacijos keli, negalima nepasteb ti, kad vienokiai ar kitokiai kryp iai laim ti tur s taip pat takos ir tremties lietuvi politin s minties raida. Ir kai šiandien esame bej giai veikti okupuotosios Lietuvos žmogaus formavim, tai m s uždavinys ir pareiga formuoti tremties lietuvio politin mint.

Kuria linkme?

Esame išaug krikš ioniš k princip, patapusi visuotiniu Vakar dvasios lobiu, atmosferoje. *Krikš ioniškoji moral mums yra nepaneigiama norma, kurios privalo paisyti visas žmogiskasis veikimas, taigi ir politinis.*

Ta iau praeityje nebuvome susiriš priklausymu bet kuriai politinei grupei ir nesame paveld j j tradicij. Žinome, kad ir demokratin s Lietuvos laikais politiniame krašto gyvenime tos pa ios krikš ionyb s taip iškeltas konkretus asmuo buvo nustelbtas. Juo labiau buvome ir tebesame liudytojai, kaip demokratijos priešingyb totalizmas pasaulyje ir m s t vyn je žmog laužo ir naikina vardan melaging ideal. Užtat juo labiau

stipr jame mintyje daryti visa, kad žmogui, asmeniui, būtų grąžintas respektas ir pripažinta jo reikšmė valstybės gyvenime. Šitas mūmyse pačiuose subrendus siekimas brandintinas kaip visuotinis busimosios Lietuvos siekimas: *pagerbti asmens laisvę ir sudaryti galimybes jai laisvai kviesti, kuria jis prisidėtų prie tautos gyvenimo pažangos.*

Brandintinos ir priemonės anam siekimui vykdyti: brandintina mintis, kad *demokratijos principas būtų taikomas ne tik politiniame valstybės gyvenime, bet būtų praplėstas ir kinei bei kultūrinei sritims.* Kin demokratija patikrinta žmogui materialiasis lygus. Kultūrinė demokratija sudarytų lygus jam gyventi ir viešai reikštis pagal savo pasaulžiūrą ir vaikus auklėti pagal savo sitikimus. Tuo keliu asmuo būtų apsaugotas nuo valstybinės prievartos ži-

nuos srityje. Tuo keliu būtų pašalintas kovos objektas valstybėje tarp grupių bei asmenų, kurie *pripažįsta kitam toki pat teisę egzistuoti kaip ir sau.* O tai yra pagrindinis demokratinės dvasios žymenis. Tuo keliu būtų pašalinta daugumos diktatura, kai dauguma tariasi turinti teisę primesti mažumai prievarta savuosius pasaulžiūrinius sitikimus.

Iškeldamas šias bendriausiasis tremtyje brandintinas idėjas, nenorėčiau būtų tartas norutverti tvorą ar nuleisti uždang tarp vienos lietuvių visuomenės dalies ir kitos. Iškeliau jas tik tam, kad būtų matyti, ko verta norėti, kur verta veržtis; kad būtų laisvės vieniems aplink jas susitelkti, kitiems pasidaryti apie pirmuosius teisingas išvadas ir tik tada apsispręsti — eiti drauge, bendradarbiauti, ar — kovoti.

Man nėra abejojimo, kad demokratinė respublika yra tobuliausia valstybinė santvarkos lytis. Bet sykiu man yra lygiai aišku, kad tikrovėje šita tobuliausia lytis tik tiek yra verta, kiek yra verti žmonės, kurie šita lytimi yra tvarkomi.

St. Šalkauskis

ATVIROMIS AKIMIS

Laisvinimo organizacija tremtyje

L. PRAPUOLENIS

1.

Geopolitin Lietuvos padėtis taikliai yra apibūdintas viename savo pranešime 1930 m. mano gimtuosiuos Kybartuos prof. Pakštas: Lietuva tokia pasaulio vieta, kurioje mažai tautai pavojinga gyventi. Tai jau nepriklausomos Lietuvos politin vadovyb šio pavojingumo arba nežvelg, arba, j žvelgdama, iš to nepadar išvad. Kaip žinome, po 1926 m. perversmo pamažu visa valstybės valdžia buvo sutelkta respublikos prezidento galioje. Jis skiria ir paleidžia minister pirminink ir kitus ministerius. Jis skelbia ir atšaukia nepaprast j met (sustiprintos apsaugos arba valstybės gynimo). Jo sakymais tvarkomi valstybės gynimo reikalai valstybės gynimo metu. Jis sprendžia mobilizacij, kar bei taik. Jis akredituoja pasiuntinius. Tai jau su visomis šitomis vadistimis prerogatyvomis respublikos prezidentas valsty-

bės pavojaus metu visiškai nieko nedar ir nesim daryti, kad Lietuv parengt eventualiems tarptautiniams negandams. 1940 m. birželio vyčiai užklupo Lietuv visai neparuošt. Pats respublikos prezidentas paskutin valand, net žodžio tautai netaręs, slapta paliko krašt.

Nenusivok iš karto, kas iš tikro su Lietuva yra atsitik, ne tik tai nepersp ta tauta, bet ir Lietuvos diplomatai. Protestai atsirado tik ryšium su "liaudies seimo" nutarimais Lietuv susovietinti ir j Soviet Sjungti. Ir respublikos prezidentas užsieniuose jokio regimo protesto žygio dėl soviet invazijos Lietuv nesim. Jei Kybartuose, ar Eidknuose, ar kad ir Šveicarijoje prezidentas būtų sudaręs Lietuvos vyriausyb, Soviet politinio manevravimo laisv okupuotoje Lietuvoje būtų buvusi apsunkinta. Betgi to nebuvo. Net ir vlesnis bandymas sudaryti vyriau-

syb su Lozorai iu priešakyje buvo pusiau kel je nutrauktas, paskyrus minister pirminink , bet vyriausyb s nesudarius.

Tik v liau vietoj vyriausyb s buvo sudarytas Tautinis Lietuvos Komitetas (E. Galvanauskas pirmininkas, nariai: Balutis, Lozoraitis, Šaulys, Škirpa). Dar v liau, 1940.11.11. Berlyne Škirpos iniciatyva buvo sudarytas Lietuvos Aktyvist Fronto branduolys, ir, susirišus su kraštu, prad ta megzti rezistencinio s j džio tinkl krašte. Aktyvist Frontas Lietuvai suvaidino istorin vaidmen , suorganizav s ir praved s 1941 m. birželio sukilim prieš bolševikus. Tas sukilimas atstat Lietuvos suverenumo vykdym .

Ta iau kaip nepriklausomos Lietuvos politin vadovyb nebuvo pasirengusi ir krašto parengusi Soviet invazijai sutikti 1940 m., lygiai taip Aktyvist Fronto vyr. vadovyb nebuvo pasirengusi ir krašto parengusi naci invazijos atvejui. Buvo kalbama apie profetiškus numatymus, bet konkre iai nieko nebuvo padaryta, kad gau siomis sukilimo aukomis atstautas Lietuvos suverenumo vykdymas vienu Hitlerio sakymu taip jau be niekur nieko v l ne b t pertrauktas. Blogiausia

buvo, kad respublikos prezidento prerogatyvas vykdan iam ministeriui pirmininkui ir Aktyvist Fronto vadui pulk. Škirpai esant Berlyne izoliuotam, kur laik ir vyriausyb s ir Aktyvist Fronto ryžtingumas buvo paralyžiuotas. Juo labiau, kad Aktyvist Front insiltrav naci agentai ir pat Aktyvist Front , ir vyriausyb s veiksmus sprogdino iš vidaus. Nuo 1941 m. rugpj io 5 d., kada buvo vokie i sustabdytas sukilimin s vyriausyb s veikimas, Lietuva atkrito panašipad t, kokia kad buvo susidariusi po 1940 m. birželio 17 d. Nuo suverenumo vykdytojos vyriausyb s v l buvo nusmukta visuomenin plotm : Tautos Taryb ir Vyriausi Lietuvi Komitet . Tik po ilg pasitarim 1943 m. ruden sudarytas Vyriausias Lietuvos Išlaisvinimo Komitetas (VLIK).

2.

Galima tik ti, kad per ilgėn laik krašte Vlikas b t išaug s organišk os tautos atstovyb s pozityvi institucij , kaip kad 1917 m. Vilniaus Konferencijos sudarytoji Lietuvos Taryba buvo išaugusi Valstyb s Taryb ir prived krašt prie demokratin s santvarkos. Ta-

iau 1944 m. pavasar gestapi-
nis Vliko dešifravimas ir jo dau-
gumos nari areštavimas, plus
netrukus po to vykusi II-oji
bolševik okupacija ši besiformu-
ojan i krašto politin vado-
vyb sukr t iš pa i pagrind .
To meto Vliko provizoriumas,
išleid s atsišaukim nesitraukti
iš krašto, pats vis d lto pasitrau-
k , palikdamas krašte tuš i po-
litin s ir rezistencin s vadovy-
b s viet . (Krašte pasiliko tik
buv s tame Vliko provizoriume
LF atstovas. Red.). Pasikartojo
1940 m. neapdairumas ir visiš-
kas neparengimas krašto naujai
pad iai. Akivaizdoje II-sios So-
viet okupacijos Vlikas nepasi-
r pino nei krašto rezistencin s
kovos turiniu, nei rezistencinio
s j džio vadovybe.

Suprantama, d l tos padrikos
pad ties krašto rezistencija
II-sios Soviet okupacijos pra-
džioje tur jo daug r pes io ir
dar daugiau nuostoli . “Nepra-
slinkus nei pusme iui po antro-
sios okupacijos, d uguma liku-
si j Lietuvoje pagrindini or-
ganizacij vadovujan i asme-
n , nor jusi atstatyti pakri-
kusi laisv s kovos s j džio pa-
d t , žuvo arba buvo areštuoti.
Tarp atskirai veikian i orga-
nizacijos vienet nutr ko orga-
nizacinis ryšys, svarbiausia, nu-

PARTIZANO PRIESAİKA

*Aš . . . prisiekiu Visagalin-
io Dievo akivaizdoje vardan
kritusi broli už Lietuvos
Laisv ir Nepriklausomyb
uoliai dirbti Nepriklausomos
Lietuvos atstatymo darb , ne-
sigail damas nei j g , nei gy-
vyb s, griežtai pildyti vado-*

tr ko pats jungiamasis dvasinis
si las — nustojo jusi organiza-
cijos slaptoji spauda . . . Laisv s
kovos s j dis pergyveno kri-
z ”, kalb jo K stu io apygardos
vadas partizan vad suvažia-
vime 1947 m. sausio m n,

3

Užsieniuose, Tautiniam Lietu-
vos Komitetui užgesus, Lietuvos
vardu teliko reikštis kur laik
Lietuvos pasiuntiniai. Bolševi-
kams antr kart Lietuv oku-
puojant, 1944 m. vasar Berly-
ne buvo sudaryta Vliko delega-
t ra, o 1945 m. geguž s pradžio-
je Wuerzburge (Vokietijoje) at-
sistat visa Vliko sud tis, ir jis
v l prad jo reikštis jau už Lie-
tuvos sien . Jau pati pradžia
Vliko reiškimosi tremtyje nebu-
vo sklandi. Iš pat pradžios susi-
dar tarp grupi tampa d l
Vliko pirmininko pakeitimo. J.
Kaminskas buvo pakeistas M.
Krupavi ium.

vyb s sakymus, didžiausioje paslapyje laikyti veikim, nesid ti su priešu ir visk pranešin ti savo viršininkams. Man yra žinoma, kad už šios priesaikos sulaužym b siu baustas mirties bausme.

Tai, k pasižadau, tegu Dievas užlaikyti man padeda.

Tuo metu Vliko daugumai išrinkus Krupavi i Vliko pirmininku prieš griežt mint keturi grupi pasipriešinim, ši grupi atstovai Vlike pareikalavo naujos Vliko deklaracijos, "kuri aiškiai ir nedviprasmiškai nustatyt nepriklausomos demokratin s Lietuvos valstybinio susitvarkymo pradus . . . Deklaracijoje turi b ti aiškiai aptarta ir Vliko kaip laikinojo seimo kompetencija .. Tie reikalavimai buvo pateikti kaip s lyga toliau toms keturioms grup ms bendradarbiauti Vlike. Ryšium su tuo 1945 m. liepos 3 d. buvo pasirašytas Vliko grupi susitarimo protokolas, pagal kur išlaisvintoji Lietuva bus demokratin respublika; kol bus sušauktas seimas, bus valdoma pagal Vliko priimtus laikinius konstitucinius nuostatus; Vlikas iki seimui susirenkant kontroliuos vy-

riausy b ir vyriausy b prival s Vliko pasitik jimo. (Ir min t 4 grupi pareiškim Vlikui ir liepos 3 d. grupi protokol LLKS vardu pasiraš prof. S. Žymantas be joki rezerv).

Tiek min tas 4 grupi pareiškimas Vlikui, tiek to pareiškimo dvasia surašytas liepos 3 d. grupi susitarimas rodo, kad anuo metu visos Vliko grup s, neišskiriant n dabartin s LRS vicepirmininko, buvo nepakan kamai tur jusios akyse vien pagrindin aplinkyb, b tent t, kad *Vlikas yra tremtyje, kurios terminas nenustatytas*. Maža to. Vlikas nedavertino ir tos aplinkyb s, kad tremtyje jis tegali b ti gyvybingas tik gyvu ryšiu su kraštu. Lenkijos egzilin vyriausy b krašto vardu paveikiai reišk si tol, kol jos narys dalyvavo krašto rezistencijos vadovyb je. ("Komitet Walki Podziemnej" priešakyje stov jo egzilin s vyriausy b s vicepremjeras prof. Piekalkevi ius, o, j dešifravus ir sušau džius, — Jankowskis. Red.). Vliko atveju dalykai kitaip susiklost . Nors II-sios bolševikin s okupacijos pradžioje susirišti su kraštu Vlikui nebuvo ne manoma, bet tatau buvo palikta atskir organizacij ir grupini blok iniciatyvai. To padarinys: ne

tik kreivai vaizduota kraštui tremties laisvinimo organizacijos ir pastangos, ir lygiai kreivai vaizduotas krašto rezistencijos veidas bei nusistatymai tremčiai, ne tik dveji metai aitrri nesusipratim d l VLAK ir BDPS, bet — ir tai yra nelemiausia — paties Vliko nuolatinis atsipalaidavimas nuo krašto, nuolatin evoliucija politini pab g li nuo krašto atitriskus samb r , su visais emigrantinio v žio reiškiniiais.

1948 m. kaip iš dangaus nukrito Vlikui galimyb v l realiai prat sti krašto rezistencij laisv j pasaul , v l realiai tapti krašto rezistencijos atstovybe šioje geležin s uždangos puse. Deja, ši krašto rezistent didel mis aukomis iškovota Vlikui galimyb paties Vliko nuskalstamu lengvap diškumu likviduota. 1948 m. Baden - Baden susitarimai emigrant'nio v žio kamuojamam Vlikui sveikatos gr žinti jau nebe steng . Veltui kai kurios Vlik sudariusios organizacijos steng si Vliko, kaip organiškios tautos atstovyb s ir kaip realios krašto rezistencijos atstovyb s, autoritet ir egzistencij prat sti.

Su sopuliu širdy tenka konstatuoti, kad 1943 m. ruden Lietuvoje politini ir rezistencin s

kovos organizacij sudaryta politin vadovyb (VLIK), nuo 1945 m. vasaros dariusi pastang tapti lietuvi tautos organiškios atstovyb s pakaitalu laisvajame pasaulyje, tur jusi galimyb tapti krašto rezistencijos atstovybe šiapus geležin s uždangos, 1952 m. vasar paliov egzistavusi. Netur kime iliuzij ! Tas samb ris, kuris ir šiandien reiškiasi Vliko vardu, n ra nei 1944 met , nei 1945-1952 met Vlikas. Senos antrašt s vartojimas dar nereiškia senojo turinio.

Kas to priežastis? Gal pati pirmoji ir pagrindin visa to priežastis — Vlikas prarado rezistencin dvasi , kuri pirmiausia yra aukos dvasia, ir pasidav emigrantinei — saugumo ir patogumo — dvasiai, kuri pirmiausia yra oportunistinio dvasia. Tuo b du ne tik Vlikas tolo nuo krašto, bet keit si ir viduje, nudvas jo. Tegu gerbiameji vilkininkai nesir stina, bet tarp j nematyti nei Daurmant , nei Stumbr , nei Daurnor , nei Butaut , nei Rymant , nei Rimvyd , nei Rudai i , nei Šar n ... Ir tai reiškia nek kita, kaip Vliko nurezistenc jim .

Antroji lygiai svarbi visa to priežastis bus buvus ta, kad

tremtyje Vlikas iš pat pradži-
ne steng atsispirti ir emigranti-
nei logikai — skaidymosi logi-
kai. Vilkin je plotm je skaidy-
mosi procesas prasid jo 1945 m.
tautinink pasik sinimu susate-
litinti Lietuvos Laisv s Kovoto-
j rezistencin s kovos s jung ,
išstumti iš Vliko nari ir iš
LLKS vadovyb s tautininkams
neklusnius LLKS žmones. Be
abejojimo, tai buvo viena iš
priežas i prof. Žymantui, Dek-
niui, Vokietai iui ir kitiems
kairiesiems laisv s kovotoj vei-
k jams nueiti separa iu keliu.
Atsilygindami tautininkams jie
pasisteng , kad Vlako užsieni
delegat roje, kaip žinome, ne-
buvo n vieno tautininko ar su-
tautininkinto laisv s kovotojo.

Tautinink taktika v liau pa-
sek Krikš ionys Demokratai,
pasik sindami susatelitinti L.
Darbo Federacij . 1952 m., tal-
kinami tautinink , liaudinink ,
vietoje teis to DF atstovo dr.
J. Griniaus Vlike jie pasikviet
sau patinkam , krikš ioni de-
mokrat 1948 m. inscenizuoto
DF vardu 4 vyr “suvažiavimo”
numatyt asmen . Šiomet krikš-
ionys demokratai jau bando su-
satelitinti ir rezistencin s kovos
Lietuvi Vienyb s S j d . Ši-
tokia iš esm s bolševikin poli-
tinio “bendradarbiavimo” takti-

ka nuosekliai veda vis did jan-
t tremties politin skaidym si,
grupini priešybi aitrinim , o
svarbiausia — paveld tos iš
krašto vieningos politin s vado-
vyb s sužlugdym , jos nurezis-
tenc jim .

4

Vlikui atsipalaiduojant nuo
krašto ir nuo rezistencin s dva-
sios, juo labiau dar si reikalini-
gas vieningumas su tebevei-
kian iomis Lietuvos pasiuntiny-
b mis. Tremties politin s vado-
vyb s vieningumui ir autorite-
tui pasirod reikšmingas esam
ir buvusi diplomat vaidmuo.
Faktas, kad savo reziduojama-
me krašte pasiuntinys yra at-
sakingas už savo krašto intere-
sus. Bet taip pat faktas, kad pa-
siuntinys visus savo žygius da-
ro savo vyriausyb s pavestas ir
jos vardu. Pasiuntinys t ra sa-
vosios vyriausyb s valios bei
instrukcij vykdytojas. Netek s
savosios vyriausyb s pagrindo,
pasiuntinys pakimba ore. Antai,
carin s Rusijos pasiuntinys s
išsilaik Jungtin se Valstyb se
iki 1934 m., Jugoslavojoje iki
1940 m., kai kurios P. Amerikos
respublikos ir po šiai dienai ne-
turi diplomatini santyki su
Soviet Rusija, atseit tebepri-
paž sta carin Rusij . Ta iau t

LAISV S KOVOTOJAS
T VYN JE

Laisv s Kovotojais gali b ti lie-
tuviai vyrai ir moterys be amžiaus
skirtumo, aukštos moral s, dr s s,
ryžtingi, niekuomet nesuserš
praetyje prieš lietuvi taut ir vi-
siškai atsidav už Lietuvos išlais-
vinim .

Laisv s Kovotojas visuomet turi
b ti akylus, drausmingas, dr sus,
ryžtingas, blaivus, dorovingas,
griežtai užlaik s patik t paslapt ,
pildyti be priekaišt vadovyb s
sakymus, nors tai sudaryt jo gy-
vybei pavoj , nepasiduoti gyvam
su ginklu j priešo rankas, o prirei-
kus atiduoti savo gyvyb – atiduoti
j kuo aukš iausia kaina prie-
šui.

Laisv s Kovotojas visuomet va-
dovaujasi tik Lietuvos gerove, ne-
ži r damas iš to sau pa iam nau-
dos ar pasipelnymo.

Vis laipsni vadai ir eiliniai
Laisv s Kovotojai niekad neturi
patekti desperatišk ir pasimis-
tišk stov . Visose aplinkyb se j
moral privalo b ti kuo aukš iau-
sia. Skyrininkas, kaip tiesioginis
Laisv s kovotoj skyriaus vadas,
visada prisiriš s prie kovotoj , ro-
do kuo daugiau sumanumo, ryž-
tingumo, atsidavimo ir iniciatyvos
ir turi b ti pavyzdys savo valdi-
niams pildant sakymus, niekad
nenustoja pats po ir visuomet
kelia t p kovotojuose.

(Iš L. L. K. Tauro apygardos
statuto)

carin s Rusijos “valstybinio
aparato sal sve iose šalyse”
reikšm Rusijos likimui po bol-
ševik revoliucijos pasidar ly-
gi nuliui. Tuo nenoriu nuvertin-
ti tebevei ian i Lietuvos pa-
siuntinybi vaidmens. Ne! Tuo
tik noriu atkreipti d mes t ,
kurie vienašališkai link pasiun-
tinybi vaidmen perd ti, laiky-
dami jas suverenin s Lietuvos
salomis. Deja, pasiuntinyb n -
ra Formozos sala. Pats pasiun-
tinyns n ra nei pa ios tautos, nei
jos valios prat simas užsien .
Be to, jeigu ne Jungtini Vals-
tybi vyriausyb s atšildomas
Lietuvos Banko deponuotas auk-
sas, šiandien vargu mums išvis
ar tekt su pasiuntini veiksnio
susidurti. V lgi tuo nenoriu pa-
sakyti, kad tas atšildymas ne-
reikalingas. (Kitas klausimas,
atšildymui s matos sudarymo ir
atšildyt l š vartojimo proce-
d ra). Tuo tik noriu pažym ti,
kad ir materialiniu atžvilgiu pa-
siuntiniai yra iš dalies nelietu-
višk veiksnio priklausomi. Ir
pasiuntiniai yra tremtiniai ir
tremties s lyg veikiami.

Savo pad ties pasikeitim ry-
šium su Lietuvos okupacija m -
s pasiuntiniai buvo teisingai
suprat . Netek savo normalios
atramos, savosios vyriausyb s,
jie 1940 m. sudarydino Tautin

Lietuvos Komitet , kuris bent iš dalies tur jo pavaduoti vyriausyb . Savo pad t suprasdami, pasiuntiniai ir 1946 m. k l mint sudaryti vadovaujant i virš n . Vliko ir pasiuntini I-ojoj konferencijoj tokia virš n buvo sutarta ir 1946 m. pabaigoje Vykdomosios Tarybos vardu pašaukta gyveniman. Deja, faktiškai toji “virš n ” pasidar tik nauja Vliko atžala, jo priklausinys. Atskiros studijos tema b t objektyviai išnagrin ti tos nes km s priežastis. Šioje vietoje užteks pažym ti, kad šiandien vieningos politin s tremties vadovyb s sudarymas yra nepalyginti labiau apsunkintas vairiomis tremties anomalij ipotekomis, nei 1946 m. Šiandien vietoj vieningos tremties politin s virš n s turime apie tuzin suvereniškai besireiškian i veiksniai ir veiksniai : Alt , Balut , LF, LLK, Lozorait , LRS, MLT, Vlik , VT, Vokietijos LB Valdyb , Žadeik . Galima suprasti Alto suverenum . Tai JV pilie i organizacija. Toks politinis laim jimas Lietuvos bylai, kaip Kersteno rezoliucija, tegalimas veikliai sijungus JV lietuvi visuomenei, kuriai kaip tiktai kompetentingai tegali atstovauti Altas. Galima dar suprasti MLT suve-

renumas. Tai už Lietuvos valstyb s sien esan ios Lietuvos srities organizacija. Taciau vis kit veiksniai nepriklausomas reiškiamasis yra tik tremties slyg skaudus reiškinys.

5

Vis labiau nustoja realios prasm s noras remtis kontinuitetu galiojim iš Lietuvos. Juo ilgiau tremtis trunka, juo daugiau nublunka visoki galiojimų kontinuitetai. Kas dar 1946 m. Vlikui atrod “politinio tikslingumo sumetimais” gal t bti panaudota, šiandien atrodo kaip jau atgyven s žaidimas. Antra vertus, ir visokios pretenzijos vaidinti prezidentus, šefus, seimus, vyriausybes tremtyje, yra tik sav s ir kit klaidinimas. Tremties kompetencijoje yra tik Lietuvos laisvinimo reikalai užsienyje. Seimas, prezidentas yra jau išlaisvintosios Lietuvos reikalas ir tegu š reikal tremtis palieka paiai Lietuvai nuspr sti. Visi užsienyje esantieji politiniai m s veiksniai, neišskiriant n m s pasiuntini , šiandien yra vienoj plotm j — tremties plotm j. Teisyb , jie skiriasi savo funkcijomis, savo uždaviniais ir darbo metodais, galb t savo nusi- statymais išlaisvintosios Lietu-

vos politin s, kult rin s, kin s santvarkos atžvilgiu, bet tremties plotm visus juos lygiai saisto, lygiai pareigoja Lietuvai.

Didžiausi sunkumai tremties veiksniams tarp sav s susiprasti ir vieningai virš nei sudaryti eina iš to, kad tremtis kažkaip savaime lenkia tremtin daugiau ži r ti tai, kas buvo, nei tai, kas turi b ti, kas yra. Šia prasme sid m tinos a. a. min. Savickio pastabos d l VT delegat pasitarimo su Lozorai iu 1951 m. Nicoje. Es jie tarp sav s kalb j taip apgalvotais žodžiais, taip sant riai ir diplomatiškai, lyg b t kalb j si ne lietuvius su lietuviu, bet dviej kariaujan i j šali derybininkai. O jeigu es jie b t pagalvoj , kad galb t n vienam iš j ne teks Lietuvos išlaisvinimo sulaukti, jeigu jie reikal b t pažvelg iš tolimesn s perspektyvos, kažin, ar neb t pamat jie patys, kad j šios dienos tarpusavinis gin as pats savyje gin ui pagrindo netur s. Tikrai, tremties politin s vadovyb s vieningumas bus praktiškai manomas, tik j atr mus tolimesn s perspektyvos vaizd . Tada savaime daugelis šios dienos determinuojan i prietar , grupini bei asmenini interes ,

neretai tik sivaizduot , visiškai atkrist .

6.

Išeidamas iš šitokios pagrindin s prielaidos ir tur damas galvoj esam pad t bei gyvibinius Lietuvos reikalus, dr stu iškelti šiuokius konkre ius si ly mus Lietuvos laisvinimo organizacijai tremtyje padaryti vieningai ir veiksmingai:

1. Turi b ti nedelsiant vykdyta visuotin tremties rezistencini ir politini j g koncentracija, sudarant viening TREMTIES politin *sprendžiam j virš n* vistiek kuriuo vardu. (Gali ir Vliko pavadinimas pasilikti). Tokios virš n s sud tyje turi b ti galintos reprezentuoti visos gyvosios tremties lietuvi j gos. Tur t b ti surastas kelias jungti toki virš n pa ios laisvojo pasaulio lietuvi bendruomen s demokratiniu b du rinktiems atstovams. Juk faktiškai ši bendruomen yra vienintelis realus tremties politin s vadovyb s visuomeninis užnugaris, kurio reikšm nuolat did ja tremties pad iai ilg jant.

2. Turi b ti vykdytas Vliko ir diplomat 1946 m. išmintingas nutarimas "sukurti vien finansin centr , jam pavesti valstyb s išdo funkcijas ir vi-

sas politinei veiklai disponuojamas l šas naudoti biudžeto tvarka". E. Galvanausko ir J. Kaminsko 1946 m. šioj srity pradtos pastangos turi b ti priverstos iki laimingos pabaigos. Lietuvos pasiuntinio Washingtone ligšiolinis nusistatymas Jungtini Valstybi vyriausyb s atšildomas Lietuvos aukso pozicijas laikyti išimtin j savo nuoži roj žmogiškai galima suprasti, — kiekvienas nori b ti suverenų, — bet, valstybiškai galvojant, yra visiškai nepateisinamas.

3. Turi b ti galimai atjauninta pasiuntinybi asmenin sud t is. Aš nežinau diplomat tarnybinio amžiaus statymin s ribos. Bet jei tokia riba buvo nustatyta net universiteto profesoriams, tai veikiausiai ji yra privaloma ir diplomatinei tarnybai. Argi metas bus tada ži r - ti tam ar kitam diplomatiniam postui p dinio, kai jau nebebus n kas t p din pristato. Lenkiu galv ligoniams ir seneliams! Bet negalima prileisti, kad d l ligos ar senatv s nuk s t valstyb s reikalai.

M s pasiuntinybi r mai tremties s lygomis neturi b ti kažkoks nuo viso lietuvi gyvenimo izoliuotas getho, bet kaip tiktai to gyvenimo judriausias

židinys. Juk ne tam Lietuva milijonus išleido, kad, šiandien kai kuri pasiuntinybi r mai kiekvienam prašalieiui akis badyt tik savo tuštuma, be gyvyb s. Pasiuntinybi r mai šiandien tur t b ti laisvojo pasaulio lietuvi gyviausieji laisvimo akcijos centrai.

Gerb. Lozoraitis teisingai yra pareišk s, kad "atstovyb s steigimas Kuboje b t liuksusas, kuriam mes l š neturime". Bet lygiai yra liuksusas, jei nevartot tikslesnio žodžio, ir kaikurie diplomatiniai bei konsulariniai postai, kuri praktiškas veikimas ar tai d l nuolatin s misijos šefo ligos, ar d l kit priežas i , yra lygus nuliui. Lietuvos aukso atsargos n ra tik kokia diplomat privilegija, sinek roms bei pensijoms kasa. Išlaid tikslingumas esamomis s - lygomis ypatingai jautriai turi b ti sveriamas.

4. Turi b ti suorganizuotos efektyvios pasiuntinyb s Romoje ir Bonnoje. Netur jau laim s ar iau pažinti gerb. Lozorai io, bet šiek tiek suprasdamas demokratines nuotaikas, esu tikras, kad demokratinei Italijai Musolinio augšto laipsnio ordinu atžym tas vadistinio Lietuvos režimo akredituotas diplomatas negali b ti persona grata. Ly-

giai tie patys motyvai saisto ir pulk. Škirp . Tod l, kad ir kaip gudusius ir vertingus laikytume tuodu Lietuvos diplomatus, šiandien savo buvusiams postams vargiai juodu gali b ti kotiruojami. Ligšiolin dalyk pad tis ir Italijoj, ir Vokietijoj, ir Ispanijoj yra apgail tinai neišnaudojama. Oficial s t valstybi pareig nai pareiškia: duokit Lietuvos atstov . Deja, nesant vieningos tremties sprendžiamos politin s virš n s, n ra kas atsiliept — esu. Ši prog neišnaudojimas yra nusikaltimas Lietuvai.

5. Visuomenin je plotm je turi b ti iš principo atsisakyta bolševikin s taktikos kitas grupes bei organizacijas sprogdinti iš vidaus, stengiantis jas paversti savais satelitais. Turi b ti atstatytas tarpusavinis pasitik jimas vadovaujan i tremties politiniam rezistenciniam veikimui žmoni . M s laively-

je rezistencinio ir politinio meno žmoni n ra perdaug, kad esamus gal tume lengva ranka iššvaidyti. Darnioj laisvinimo kovoj jie visi labai reikalingi.

Aš suprantu ši savo si lym revoliucingum esamai pad iai ir atviromis akimis ži riu tuos didelius sunkumus, einan ius ne tik iš ambicij , bet ir iš tradicij bei rutinos, iš oportunisto bei sibirizmo, su kuriais, šiuos si lymus vykdant, neabejotinai teks susidurti. Bet man, lygiai ir kiekvienam patriotui lietuviui, taip pat yra aišku, kad jeigu ir toliau esamoji Lietuvos laisvinimo organizacija tremtyje nesusilauks radikali augščiau min ta prasme sprendim , neišvengiamai ateis laikas, kada išvis bus pav luotos bet kurios r šies reformos. Tremties v žys, kaip kad ir kiekvienas v žys, gali b ti s kmingai operuojamas tik tol, kol ne sisen j s.

. . . tikra savo tautos meil neleidžia nurimti, matant joje netobulybi ir yd , ir pasitenkinti tuo, kas yra jos gyvenime; ji ver ia kovoti su savo tautos silpnyb mis ir netikusiais polinkiais, j paplakti, kai jos nukrypimai velka j iš pažangos kelio.

St. Šalkauskis

STUDENTAS- REZISTENTAS

R. SOMKAIT

Ateina gyvenim nauji žmon s. Jie nori ir stengiasi sujungti savo dvasioje tai, ka gero buvo ankstesn je kartoje, su tuo, k jie laimi naujose svetimo gyvenimo s lygose. Bet jie ankstesn nepriklausomos Lietuvos gyvenim paž sta jau daugiau ne iš nuosav pergyvenim , ne iš tiesioginio su juo ryšio. Jiems ir stoja klausimai: kas j pa i dvasioj ir aplinkoj dedas; kaip jie gali naujose s lygose pasireikšti?

“ ia ir pasisako tie, kurie yra kompetentingi ši žmoni vardu kalb ti.

Red.

Nors antrašt je tarp žodži studentas ir rezistentas esu pad jusi tik vien br kšnel , bet nelaiky iau klaida, jei vietoj vieno b t pad ti du br kšneliai, atseit, lygyb s ženklas. Studentija ir rezistencija yra kažkaip organiškai sutap , tarytum to paties organizmo skirtingos funkcijos. Istorin je tikrov je, ypatingai m s tautos likimo s kuriuose, studentija ir rezistencija vis laik yra j drauge. Vistiek, ar mintimi gr žtame tolimesn Lietuvos praeit , ar artimesn , visur aiškiai regime pirmaujam studentijos vaidmen rezistencijoje. Vistiek, ar atver iame Lietuvos istorijos lapus apie m s tautos kov už lietuvišk rašt lotyn raid mis, ar tuos, ku-

riuose aprašyta 1905 met laisv s prošvaist , ar skaitome apie I-ojo pasaulio karo laikus ir Lietuvos nepriklausomyb s atstatymo epop j , — visi tie Lietuvos istorijos lapai daugiausia yra prirašyti lietuviu studento ryžtumu, entuziazmu ir auka. Naujosios Lietuvos istorijos spiritus movens yra lietuvis studentas. Tai nevertin s pavoj nenuorama, nepais s priešo galyb s kovotojas, visokiose aplinkyb se tikras sav ja pergale entuziastas, net pralaim jime nesvyruoj s pasiryž lis laim ti ateityje, abejingas gyvenimo patogumams ir nepaperkamas rutinos bei sustingimo priešas! Kas organizavo “Aušr ”, “Varp ”, “Apžvalg ” ir kit draudžiam j spaud ?

Pirmoj eil j studentai, klierikai. Kas telk organizuotus intelektual samb rius aplink “Aušrin ” ir “Ateit ”? Studentai. Kas kovingiausia reišk si 1905 m. vykiuose ir Didžiajame Vilniaus Seime? Studentai. Kas buvo pirmieji Lietuvos savanoriai 1919 m.? Studentai ir gimnazistai.

Rezistencijos dvasia lygiai buvo gyva ir gaivalinga taip pat ir nepriklausomos Lietuvos studentijoje. Kai dl neapdairaus vyriausybs liberališkumo 1926 m. ruden bolševikinis gavalas pasidar ypatingai akiplišiskas, studentija pirmoji iš jo tai bolševizmo gr smei priešintis. ia netenka vertinti to pasipriešinimo metod , bet reikia konstatuoti fakt , kad rezistencija studentijoj buvo gyva ir stipri. Studentijos rezistenciškumo ne steng palaužti n totalistinio režimo priedarta. Nepaisant griežt bausmi režimo priešams ir saugumo policijos agent infiltracijos studentijos eiles, studentijos rezistencijos sugniuždyti niekada nepavyko.

Suprantama, kad, Lietuvai atsid rus sovietinio okupanto nasruose, lietuvi tautos rezistencija prieš okupacij stipriausio, geriausiai organizuoto at-

garsio rado studentijoje. Šiandien dar peranksti konkre ius duomenis skelbti apie studentijos vaidmen ši dien laisv s kov s j dyje pa ioje Lietuvoje. ia tik priminsiu vien ištrauk iš studento Daumanto knygos “Partizanai už geležin s uždangos”: “Po trij savai i darbo Gaiži nuos durpi pakrovimas buvo baigtas . . . Baigr žome Kaun . Atsisveikin s su darbininkais, nužingsniavau Vytauto Prospektu, pasukdamas Donelai io gatv . jau susim st s, kad net nepajutau, kaip užšokau ant gerai paž stamo Stasio.

— Kurgi pats taip laisvai maklin ji, taip arti prie Laisv s 6, — buvo jo pirmas klausimas.

— Matai, skubu bendrabut , tik dabar gr žau, — atsakiau ir tuo pa iu akimirksniu pasteb jau jo veide didel nustebim , kuris nieko gero nereišk .

— Gal pasiutai. Ar nežinai, kad tavo kambario draugai ir brolis jau už grot , — t s Stasys ir, gav s neigiam atsakym , skubomis papasakojo paskutinius vykius bendrabutyje. Pasirodo, kad t pa i nakt , kada sapnavau lavonus, m s bendrabutyje tikrai siaut raudonasis viesulas, buvo suimti visi mano buto namiai: Julius,

Vilius ir mano brolis Juozas. Be j buvo suimta ir visa eil kit student : Antanas, Juozas K., P. ir kt. Stasys tiksliai negal jo pasakyti, ar aš irgi buvau enkavedistams "reikalingas", ta iau patar b ti atsargiam ir bendrabutyje nesirodyti...

— Prasid jusi arešt tikslui bolševikai sudar NKVD ir NKGB šnip tinkl student tarpe. Dažnai tai vienas, tai kitas kolega dingdavo iš m s tarpo. Vieni po kurio laiko buvo paleidžiami. . . Kandidatus šiems areštams bolševikai pasirinkdavo žemesn s moral s . . . Jiems be joki konkre i kaltinim buvo primetama "liaudies prieš " vardai... Po šitoki visos eil s "apkaltinim " kalin versdavo pasirašyti su jais bendradarbiauti, žad dami paleisti laisv n . . . Dalis toki kalini sutikdavo pasirinkti mirt Sibire, negu tapti savo draug išdavikais . . . Viena dalis student , šitaip pasiek laisv , nieko nelaukdami, nušviesdavo savo pad t geriausiems draugams . . . Laimei m s bendrabutyje susib r m visi vienas kito verti pasitik jimo draugai .. . Dažn vakar susirinkdavom didesniais ar mažesniais vienetais ir, be pasikalb jim studij reika-

lais, nusileisdavom ir netolimos praeities buvusias rezistencines kovas pirmos bolševikin s okupacijos metu, ar neseniai pra žusios vokiškosios. Nepraeidavom tylom n pro dabartin okupacij , vis stipriau smaugian i m s paskutines elementariausias žmogaus teises ir laisv s .. . Šventai tik jom kad laisv ir žmogaus bei taut teis s yra nedalomos, kaip tai buvo deklaruota Atlanto Chartoje ar v liau tas pat pakartota daug kart vairi iškilming konferencij metu. Netik jom, kad bus atsisakyta tolimesn s kovos d l laisv s ir žmoniškumo princip bei žmogaus teisi , kurios buvo aplaistytos daugelio tauriausi vakarie i krauju, ir kad g dingai užmerkto mis akimis bus paliekamos ištisos tautos mir iai. Mes netik jom nei vakarie i naivumu, nei aklumu bei nepramatymu tikr j bolševik k sl ir nepažinimu ši j užkulisi . Tik jom sušvisiant laisv , kuri tur jo pakeisti nežmonišk bolševik vergov . . . Mumyse vyravo kovos dvasia, trokštanti ko skubiau prisid ti prie sutriuškinimo naujai iškylan io pasaulio taut laisv s priešo. Ta pati kovos dvasia, kuri 1941 metais birželyje pasireišk sukilimo forma,

ta pati, kuri per kelet metų spyr si rudį okupant užmaiomis, ta pati, kuri jau dabar suspyrjo nevienoms draugpastimti dabartinės kovos ryškiausi form — partizan eiles”.

Tai labai vaizdus liudijimas mūsų koleg t vyn je nuotai k , rezistencin s dvasios okupantui ir nepalaužiamo ryžto kovoti d l žmogaus ir tautos laisv s .

Devyneri metai — užtenkamai didelis laiko gabalas, ypatingai bolševikin s okupacijos aukoms, laukian ioms laisv s ryto. Bet ir tremties devyneri metai jau sp jo pus tinai pakeisti m s bendruomen s , neišskiriant n lietuvi studentijos bendruomen s , veido bruožus. Br stanti tremties karta, sykiu ir dabartin s m s studentijos nemenka dalis, betarpišku patyrimu išgyventos t vyn s tragedijos supratimo ir atjautimo jau nepaž sta. Jos dvasios jau neformavo ir nešild t vyn s aplinka. Atvirks iai, tremties dulk s vis storesniu sluogsniu kloja t vyn s vaizd . Tad dabartinei laisvojo pasaulio lietuvi studentijai nelengva yra savo širdyje palaikyti gyv , studentijos nuotaikas bei žygius

rikiuojan i laisvos Lietuvos id j , Lietuvos laisv s kovos dvasi ir herojišk pasiryžim savosios tautos laisvei aukoti visk , prireikus ir gyvyb . Štai kod l laisvojo pasaulio lietuvi studentija, bent nemenka jos dalis, tenkinasi kartais jau tik svajon se nuaidin iu okupuotosios t vyn s vaitojim aidu, neuždegan iu širdies, neapsprendžian iu dvasios nuolatos degti meile Lietuvai ir savo broliams t vyn je. Štai kod l laisvojo pasaulio lietuvi studentija ir stovi prieš problem , kas konkre iai darytina, kad lietuvi studento tradicinio rezistenciškumo neišblukint nei bendroji niveliuojanti gyvenamosios aplinkos dvasia, nei gundan ios naujojo gyvenimo ateities perspektyvos, nei laiko r dys.

Š kart tenkinuosi tik pat lietuvi studentijos rezistenciškum pavaizdavusi ir laisvojo pasaulio lietuvi student rezistencijai gresiamus pavojus išklusi. B t labai gera, kad d l laisvojo pasaulio studentijos rezistencini problem sprendimo keli bei priemoni pasisakyt ir daugiau koleg student . Tikiu, kad “ Laisv ” skiltys šioms problemoms visada bus atviros.

DEMOKRATINIO IR VADISTINIO PRINCIP TARPUSAVIN KOVA LAISVINIMO ORGANIZACIJOJE

Jau dešimtį metų trunkanti demokratinio ir vadistinio princip tarpusavin kova Lietuvos laisvinimo organizacijoje, — t. t. lam laisvojo pasaulio lietuviui iki gyvo kaulo nusibodusi, nemaža tauri patriot resignacij ir nusiminim past m. jusi, nemaža neorientuot žmoni suklaidinusi, nemaža tarpusavinio aitrumo tarp atskir laisv s kovos organizacij bei veik j suk lusi, daug žalos pa iam Lietuvos laisvinimo darbui padariusi, savo nepabaigiamomis paliaub derybomis toli pralenkusi Kor jos karo paliaub deryb užtrukim , — ver ia pateikti viešumai objektyvi šios kovos medžiag . Tuo sumetimū esame pasiryž “ Laisv ” skiltyse paskelbti visus galimus šios demokratinio - vadistinio princip tarpusavin s kovos dokumentus. Red.

Pirmas veiksmas

*Skirtingas galvojimas pa iame
Vlike*

1943 m. ruden sutarus Vliko sud t , pirmutin jam problema buvo sutarti Vliko funkcijas ir uždavinius. Tatai buvo formuluota Vliko 1944 m. vasario 16 d. deklaracijoje. (Galutin jos redakcija buvo pavesta sutarti B. Dirmeikiui ir V. Vaitiek nui. J dviej sutartas tekstas buvo vis Vliko nari patvirtintas. Viet ir dat pad jo, perrašin - damas, v liau Vaitiek nas). Deklaracijos redakcija labai ilg pasitarim ir diskusij tarpgrupinis kompromisas. Buvo moment , kai d l tos ar kitos tez s redakcijos paties Vliko gyvyb b davo ant plauko.

Formuluojant Vliko funkcijas ryšk jo trejopas nusistatymas: (1) Socialdemokratai ir liaudininkai buvo nusistat Vlik laikyti valstyb s suverenumo vykdytoju. Kai, deklaracij beredaguojuojant, at jo žinia apie Smetonos mirt , liaudinink atstovas (Aud nas) Vliko pos dyje pareišk , kad yra išnykusi kli tis Vlikui vykdyti konstitucines prezidento funkcijas. Socialdemokratai su tuo sutiko. (2) Darbo Federacija, Krikš ionys Demokratai ir Lietuvi Frontas buvo link palaikyti valstyb s suverenumo reišk j 1941 m. birželio sukilimo pastatyt j vyriausyb , akcentuoti jos konstituitet ir pagal tai formuluo-

ti Vliko funkcijas. (3) Tautininkų Sąjunga ir Nacionalistų Partija buvo nusistatę už tai, kad, okupacij pašalinus, galiojanti 1938 m. konstitucija ir pagal ją atstatomas valstybės suvereni organai veiktų. (4) Laisvės Kovotojai ir Vienybės Sąjūdžio nusistatymas šiuo klausimu buvo neaiškūs.

Tik turint galvoj šiuos skirtingus Vliko narių nusistatymus dėl Vliko funkcijų, galima suprasti, dėl ko 1944 m. vasario 16 d. Vliko deklaracija šiuo atžvilgiu tokia miglota ir nepreciziška. Nors pasiuntini atžvilgiu ji konkrečiai nieko nenustatė ("Komitetas palaikys glaudžius ryšius su Lietuvos pasiuntiniais ir konsulatais. ."), bet vistiek, tada turįs su Vilkų ryšį, buv. Lietuvos pasiuntinys Berlyne (Škirpa) rado reikalo raštu pareikšti Vlikui rezervus ar net protestą dėl tariamų Vliko ksil pasiuntinybės.

Pirmos kibirkštys tarp Vliko ir diplomat

1945 m. balandžio 18 d. jau tretyje Vliko vardu buvo pasiųstas memorandumas gen. Eisenhoweriui (tada vyriausiajam aliantų karo vadui). Memorandumo be kita ko buvo pažymėta:

ta:

"The Supreme Lithuanian Committee of Liberation formed by all the political parties and combat organizations, was and is, without any reservation, recognized by the whole Lithuanian people, including the relatively large number of emigrants in the United States, Canada, Great Britain and in South America, as the supreme political authority of the Lithuanian people and as the only rightful interpreter of their political will. *The Lithuanian diplomatic representatives in the various countries have also subordinated themselves to the authority of the Supreme Lithuanian Committee of Liberation*".

Šio memorandumo nuorašai buvo pasiųsti ir pasiuntiniams. Cituotoji pastraipa sulaukė neigiamos reakcijos. Buvo argumentuojama, kad pasiuntini subordiacija Vlikui galinti neigiamai veikti jų turimą padėtį. (Lyg svetimieji rįpinti su kuo ir kokius santykius lietuvių staigos tarp savęs turi palaikyti).

1945 m. vasarį Vlikas nutarė zonuoti didįjį demokratiją nuotaikas dėl eventualaus Vliko kaip Lietuvos vyriausybės pri-

pažinimo. Pasiuntiniai dėl to stipriai susirpino. Norėdamas Vlikui už aki užbėgti, Lozoraitis 1945 m. rugsėjo 19 d. kai kurioms vyriausybės siuntė notą, prisistatydamas ministerriu pirmininku, einančiu respublikos prezidento pareigas. Tai buvo pirmas praktiškas diplomatas bandymas pastatyti Vliką prieš faktą, paliekant jį anapus bet kuri konstitucinė funkcija, tam tikrą privatinių žmonių privatinių sąmburių. Tas Lozoraitis žingsnis juo labiau ryškus dėl to, kad jam buvo žinomas Vliko grupė 1945 m. liepos 3 d. susitarimas, pagal kurį, "kol bus sušauktas, demokratinis būdu rinktas, Lietuvos seimas, išlaisvintoji Lietuva bus valdoma pagal laikinuosius valstybės konstitucijos nuostatus" (1944 m. 2. 16. deklaracijoje buvo 1938 m. konstitucija), kuriuos "priima Vlikas pagal 1922 m. Lietuvos konstitucijos principus". "Vlikas kontroliuos Laikinosios Vyriausybės darbus ir nustatys jos politikai liniją. Laikinoji Vyriausybė privalo Vliko pasitikėjimo". Taigi Vliko konstitucinės funkcijos šiuo susitarimu jau visai aiškiai nustatytos. Nors tautininkų grupės susitarimų taip pat pasirašė (tada joms buvo

rimtas pavojus būti iš Vliko pašalintoms, kaip vadistinėms), bet esmė je savo senojo nusistatymo nepakeitė. Tas Vliko konstitucinė funkcija savinimasis nepatiko ir pasiuntiniams. Lozoraitis prisistatymas jokio atgarsio nesulaukė, bet vistiek Vliko ir pasiuntinys santykiai jau kryžiuosė. Todėl suprantama, kad ir Vlikas ir pasiuntiniai rėpė rasti išeitį. Žadeikis išleido "bendros kepurės", vėliau "vieningos viršūnės" reikalą, atseit iš Vliko ir pasiuntinys vienybės turi gimti nauja institucija. Tuo pagrindu buvo sukviesta 1946 m. Berne I-oji Vliko ir diplomatas konferencija-

Kybart aktai ir Vliko nusistatymas d 1 j

Konferencijai Vlikas 1946. 6. 6. nustatė savo delegacijai toki instrukciją :

"A. Nusistatymas d 1 p. L. paimtos pozicijos.

1. *D 1 Kybart aktas*. Kybart aktus, kuriais p. L. remia savo galiojimus, laikome be teisinės galios, bet tatau nereiškia, kad politinio tikslingumo sumetimais, Vlikui nutarus, jie negalė būti panaudoti.

2. *D 1 p. L. prisistatymo tikslingumo*. P. L. žygis po viso to,

kas jau Vliko buvo padaryta, kelia pavojaus politiniuose centruose sudaryti sp d , kad esama vadovyb s dualizmo ir gal net nesutarimo.

“B. Nusistatymas d l Vliko ir pasiuntini santyki .

3. Politinei veiklai vadovauja Vlikas. Sudaryti politin s veiklos virš n iš Vliko ir pasiuntini ne manoma. Praktinei Vliko ir pasiuntini veiklai koordinuoti šaukiamos tarpusavins konferencijos.

“C. Nusistatymas d l egzilin s vyriausyb s.

4. Politinei veiklai sustiprinti, jos organizacijai išbaigti ir esamiems nesklandumams darbe išlyginti eiti prie egzilin s vyriausyb s sudarymo.

5. *D l egzilin s vyriausyb s sudarymo pagrind .* Egzilin vyriausyb sudaroma faktiškai Vliko deklaracijoje numatytu b du.

6. *D l formalinio skyrimo.* Formalinis egzilin s vyriausyb s titulas yra tikslingumo reikalas, ir jis atidedamas v lesniam laikui, kada tai bus aktualu. Dabartiniu metu neatrodo tikslinga, kad vyriausyb b t paskelbta buvusio režimo titulu.

7. *D l egzilin s vyriausyb s buvein s.* Dabartin mis s lygomis egzilin vyriausyb s kmingiausiai gal t veikti tame krašte, kuriame ji gal t tur ti realius artimus ryšius su Vliku. D l egzilin s vyriausyb s sik rimo vietos delegacija aiškinasi su pasiuntiniais.

Be to, Vliko pirmininkas 1946. 6. 24. papraš Vliko teisi Komisij išaiškinti “Kybart akt ” konstitucingum . Komisija pri jo toki išvad :

“a) Akt sudarymo *vietos* netikrumas, jei tik 1938 m. konstitucija sakmiai nedraudžia V. Prezidentui savo galios aktus sudarin ti už Lietuvos teritorijos sien , negali b ti užtenkamas pagrindas t akt niekinimui, nes vietos elementas apskritai n ra esminis šios r šies aktams.

b) Akt sudarymo *laikas* yra esminis šios r šies akt elementas, nes nuo akto sudarymo datos jame vardintos funkcijos pereina naujai paskirtajam funkcionieriui (min. pirmininkui). Jei faktiškai prezidentas p. S. L. ministeriu pirmininku paskyr , sakykime, tik 1940 m. liepos 30 d., o paskyrimo akte raš 1940 m. birželio 15 d. data , atseit p. S. L. min. pirmi-

ninko funkcijas formaliai tur -
t keliomis savaimis anks-
iau, negu tikrovje, tai kas iš
to gauti si? Nagi tarpe nuo bir-
želio 15 d. iki liepos 30 d. b t
du tos pa ios funkcijos vykdy-
tojai: tas, katras faktiškai ir
teis tai tas pareigas jo (šiuo
atveju p. Merkys) ir tas nauja-
sis pagal netikros datos presi-
dento akt (šiuo atveju p. S. L.).
Aišku, kad šitoks dualizmas teis
s s poži riu yra nonsensas.
Dviej teis t minist. pirminin-
ku tuo pa iu metu b ti negali.
(ia nesvarstomas klausimas, ar
ein s min. pir-ko pareigas p.
Merkys *faktiškai* tuo metu ga-
l jo savo funkcijas teis tai vyk-
dyti d l kit priežas i). Tod l
“Kybart akt ” sudarymo laiko
netikrumas daro tuos aktus teis
s s poži riu niekinius.

c) Prezidento aktai Lietuvos
statymais turi b ti paskelbti
“Vyr. Žiniuose”. “Kybart ak-
tai” nebuvo paskelbti. Šis for-
malinis tr kumas taip pat daro
tuos aktus niekinius. Jei prileis-
ti, kad akt paskelbim sukliud
d vis major (okupacija), tai
tada t formal j moment tur
r jo atstoti bent faktinis t ak-
t panaudojimas. Ta iau ir ši-
tuo b du tie aktai nieku nebu-
vo pareikšti, bent iki 1945. 9.
19.

Patys “Kybart aktai” taip
atrodo:
(Vytis)

Remdamasis Lietuvos Konsti-
tucija (97 str.) atleidžiu Mi-
nistr Pirminink ats. pulk. An-
tan Merk ir jo sudaryt Mi-
nistr Taryb iš pareig ir ski-
riuri Stanislov Lozorait Minist-
ru Pirmininku.

Kybartai, 1940 m. birželio
m n. 15 d.

(pas) A. Smetona

Respublikos Prezidentas

(Vytis)

Remdamasis Lietuvos Konsti-
tucija (71 str.) pavedu Minist-
rui Pirmininkui Stanislovui Lo-
zorai iui mane pavaduoti.

Kybartai, 1940 m. birželio
m n. 15 d.

(pas) A. Smetona

Respublikos Prezidentas

1938 m. konstitucija (95 str.)
nustato, kad “Vyriausyb suda-
ro Ministras Pirmininkas ir ki-
ti Ministrai” ir kad “Ministras
Pirmininkas vadovauja Vyriau-
sybei ir jai atstovauja” (96
str.). “Ministr Pirminink ir
jo pristatymu Ministro Pirmi-
ninko Pavaduotoj ir kitus Mi-
nistrus skiria ir atleidžia Res-
publikos Prezidentas” (97 str.).
Iš akto teksto matyti, kad Lo-
zoraitis tebuvo paskirtas Mi-
nistru Pirmininku, bet nematy-

ti, kad jo pristatymu būtų paskirti Ministro Pirmininko Pavaduotojas ir kiti Ministrai. Taigi vyriausybė, kuriai vadovauja ir atstovauja Ministras Pirmininkas, nebuvo sudaryta. Ministro Pirmininko paskyrimu tebuvo pradėtas vyriausybės sudarymas, bet jis dėl nežinomų priežasčių liko nebaigtas. Aišku, kad nesudarytos vyriausybės Ministras Pirmininkas yra joks Ministras Pirmininkas ir Respublikos Prezidentas tokiam „Ministrui Pirmininkui“ savęs pavadavimui negali pavesti.

Surastas bendras sprendimas

1946 m. liepos 21-26 dd. Berne vykusioje konferencijoje dalyvavo iš Vliko Brazaitis, Gaidžiūnas, Kaminskas, Karvelis, Krupavičius, Sidzikauskas, Šmulskštys ir iš diplomatų — Bačkis, Gerutis, Lozoraitis, Šaulys, Turauskas, dėl Vliko ir pasiuntinių santykių sutvarkymo prie jo tokia išvada:

“47. Nedelsiant sudaryti politinį organą, kuris vykdyt vyriausybės funkcijas pagal 1922 m. Lietuvos Konstitucijos dvasią.

“48. Formaliai šis vykdomasis organas sudaromas 1944 m. vasario 16 d. Vliko deklaracijos nustatyta tvarka. Jis sudaromas

ne daugiau kaip iš septynių narių. Jo buveinė yra tame krašte, kuriame jis galėtų turėti artimus ryšius su Vliku.

“49. Min. to organo nariu užsienio politikai vadovauti kvieiamas p. St. Lozoraitis. Ligi jis galės atvykti, jo pareigas eina kitas jo pasirinktas to organo narys.

“50. Sudarius šį organą, Vlikas vykdo seimo funkcijas, kontroliuodamas vykdomojo organo darbus ir nustatydamas jo politikos liniją.

“Kun. prof. M. Krupavičius padaro pastabą, kad nors ir yra palikta teisė pasirinkti pavaduotoją, bet min. S. Lozoraitis nuo šios teisės atsisako.

“Min. S. Lozoraitis pareiškia, kad jis neturi pretenzijos pasirinkti, bet būtų malonu, kad galėtų pasitarti.

“Kun. prof. M. Krupavičius pareiškia, kad tai esmės nekeičia, o min. S. Lozoraitis tai patvirtina, min. E. Turauskas savo ir kolegų diplomatų vardu dokoja, kad šis reikalas pasiek susitarimą ir kad buvo surastas bendro darbo, bendros kovos pagrindas.

Šiam susitarimui paryškinti tarp Lozoraitio ir Vliko pirmininko pasikeista atitinkamo turinio laiškas:

“1946 m. liepos m. n. 25 d.

Augštai Gerbiamas Kunige
Pirmininke,

Šiuo turiu garb s pranešti, jog Vyriausiojo Lietuvos Išlaisvini-
mo Komiteto ir diplomatini
misij šef Konferencijos nu-
tarimai nepalie ia galiojimo akt
, kurie yra žinomi kaip “Ky-
bart aktai”.

Prašau priimti nauj mano
labai augštos pagarbos patikrinim .

(Pas.) S. Lozoraitis

J. M. Kunigui ,M. Krupavi iui,
Vyriausiojo Lietuvos Išlaisvini-
mo Pirmininkui.”

tai Vliko pirmininkas Lozo-
rai iui taip atsak :

“1946. VII. 27.

Didžiai Gerbiamas Pone ga-
liotasai Ministeri,

Šiuo turiu garb s pranešti,
kad Tamstos š. m. liepos 25 d.
laišk Kybart akt reikalu esu
gav s. Šia proga bus tikslinga
pažym ti, kad “Kybart akt ”
ir iš j plaukian i pas k
klausimas Vliko delegat ir dip-
lomatini misij šef Tamstai
žinomoj š. m. liepos m. 20-27 d.
konferencijoj nebuvo keliamas
ir nagrin jamas.

Ta iau Vlikas š klausim yra
išnagrin j s ir tuo reikalu pri -
m s toki rezoliucij : “Kybart
aktai, kuriais p. L. L. remia sa-

vo galiojimus, neturi teisin s
galios, bet tatai nereiškia, kad
politinio tikslingumo sumeti-
mais, Vlikui nutarus, jie nega-
l t b ti panaudoti”. Šis Vliko
ir dabar galioj s nusistatymas
kalb tos konferencijos metu pri-
va iuose pasitarimuose Tamstai,
Pone galiotasai Ministeri, buvo
jo delegat žodžiu praneštas.

Prašau priimti mano labai
augštos pagarbos patikrinim .

(Pasš) M. Krupavi ius,

Vyr. Liet. Išl. Kom. Pirmin.”

1946 m. liepos m n 25 d.

Augštai Gerbiamas Kunige
Pirmininke,

Ryšium su Vyriausiojo Lietu-
vos Išlaisvinimo Komiteto dele-
gat ir Lietuvos diplomatini
misij šef Konferencijos šios
dienos nutarimu d l sudarymo
politinio organo, kuris vykdyt
vyriausyb s funkcijas ir t.t.,
šiuo turiu garb s konstatuoti
štai k :

steigus kalbam organ , p.
Užsienio Reikal Ministerio J.
Urbšio telegrama Nr. 288 iš
1940. VI. 2. nustatytos funkci-
jos — likusios užsieny Lietu-
vos diplomatijos Šefas ir jo du
pavaduotojai — o lygiu b du ir
Lietuvos galiot Ministeri Ko-
legija veikia toliau.

Kiekvienu atveju, t. y. man po-
litiniame organe dalyvaujant ar

nedalyvaujant, galiot Ministeri Kolegijos ir diplomatijos Šefo kompetencijoj palieka šie dalykai, kiek jie dabartin mis aplinkyb mis gali kilti: a) užsienio tarnybos asmenin sud - tis, tarnautoj — ne misij šef — paskyrimai, atleidimai, perk limai, disciplinariniai klausimai ir panašiai; b) atsakomyb už turt ; c) pas davimas; d) apskritai visa, kas lie - ia diplomatin ir konsulari - ni atstovybi veikimo prieži - r , o ypa iai susisieki mo ir ar - chyv saugum .

Be to turiu garb s konstatuo - ti, kad negaliu daryti pareiški - m ar šiaip veism , saistan i vis galiot Ministeri Kole - gij ar jos atskirus narius. Ta - iau aš prašysiu savo koleg , kad šios Konferencijos nutari - mams pritart ir juos vykdyt .

Prašau priimti, Kunige Pir - mininke, mano labai augštos pa - garbos patikrinim .

(Pas.) St. Lozoraitis”.

J. M. Kunigui M. Krupavi iui, Vyriausiojo Lietuvos Išlaisvi - nimo Komiteto Pirmininkui”.

tai Vliko pirmininkas atsa - k tokiu laišku:

“1946. liepos 27 d.

Didžiai Gerbiamas Pone ga - liotas Ministeri,

Tamstos 1946 m. liepos 25 d.

laišk p. Urbšio 1940 m. birže - lio 2 d. telegramos nr. 288 pa - siuntini kolegijos ir jos šefo steigimo bei jo kompetencij reikalų esu gav s.

Šia proga vis pirma randu reikalinga atžym ti, kad Vlikas niekad nereišk noro kištis diplomatin atstovybi Lietu - vos vyriausyb s kompetenting organ nustatyt tvark ir j šef kompetencijos srit . To jis nemano ir dabar daryti. Ta iau apie kalbam p. Urbšio telegra - m Vlikas ligi šiol nieko neži - nojo ir apie j patyr tik šios Pirmosios Konferencijos metu iš Tamstos l p , nors jos tekstas dar ir dabar jam n ra žinomas. Vlikui taip pat n ra žinoma, kas ir kokias kompetencijas yra nu - stat s pasiuntini kolegijos šefui — Užsieni Reikal Minis - teris p. Urbšys, pasiuntini ko - legija ar pats jos šefas.

Vienbalsiu susitarimu ir Pir - mosios Konferencijos nutarimu yra nusistatyta nedelsiant kur - ti naujas politinis organas su vy - riausyb s funkcijomis ir kome - tencijomis. Tame organe užsie - ni reikal vadovo vietai užim - ti esi pakviestas Tamsta. T kvietim Tamsta esi pri m s. Visi tad pasilikusi valstybini staig santykiai su kalbamuoju politiniu organ , politin s va -

dovyb s ir organizacijos vienin- gumo sumetimais, neži rint ku- riuo b du Tamsta dalyvautum jo darbuose, tur t b ti tokie, kokie yra buv su Lietuvos vy- riausybe normaliais laikais. Iš- imties ia netur t sudaryti ir Tamstos vadovaujamoji pasiun- tini kolegija, kuri yra atsira- dusi tiktai Lietuvos nelaimi pas koje, nes normaliais laikais jos nebuvo ir negal jo b ti. Tad atsiradus organui, kuris apima vyriausyb s funkcijas ir kompe- tencijas, atrodo, jam tur t pa- klusti ir jo par dymus vykdyti ir diplomatai, nors ir su tam tikrais, d l žinom gyvenam j s lyg , taktikos atsargumais.

Be to, leidžiu sau ia konsta- tuoti Tamstos žodin pareiški- m viename iš privatini pasi- tarim Konferencijos metu, kad, jei pasiuntiniai pareikšt noro tokios diplomat organizacijos ar jai rezervuojam kompeten- cij netur ti, tai Tamsta ne- prieštaraudamas su tuo sutik- tum. Ta iau jei pasiuntini ko- legija rast Lietuvos reikalui naudingesniu dalykui ir šiuo at- veju kolegijos organizacij su Tamstos laiške min tomis kom- petencijomis palaikyti, Vlikas neb t link s tam prieštarauti, nors ir numato, kad iš tokios pad ties gal s kilti tam tikr

nesklandum ir susitrukdyt Lietuvos laisv s gynimo darbe. Jei taip vykt , leiski Tamstai, Pone galiotas Ministeri, pri- minti Tamstos žodin pareiški- m viename Konferencijos me- tu vykusiame privatiniame pa- sitarime, kad, Tamstai jus nutart j steigti nauj politin organ , visi Tamstai, kaip pa- siuntini kolegijos šefui, rezer- vuoti klausimai bus pateikiami spr sti bendra tvarka visam naujo politinio organo kolekty- vui.

Už pažad prašyti savo kole- g pritarti ir vykdyti Konfe- rencijos nutarimus Tamstai d - koju, t pažad suprasdamas tuo b du, kad bus prašomi tiktai nedalyvavusieji Konferencijoje pasiuntiniai, nes dalyvavusieji savo pritarimu priimtoms rezol- liucijoms yra jau savaime si- pareigoj j laikytis.

Aš tikiu, Pone galiotas Mi- nister , kad sisteigus sakytam politiniam organui ir visiems su juo artimai ir nuoširdžiai ben- dradarbiaujant, Tautos ir Vals- tyb s reikal gynimo bendras darbas, m s didžiosios nelai- m s metu, mus sujungs kiet ir nepalaužiam kovos front už tas gerybes, kurias visi vieno- dai vertiname ir kurios m s vis statomos augš iau už visa,

kas šiame žem s gyvenime gali
b ti.

Prašau priimti, Pone galiotas
Ministeri, mano labai augštos
pagarbos pareiškim .

(Pas.) M. Kruavi ius,

Vyr. Liet. Išl. Kom. Pirmin.

Didžiai Gerbiamam Ponui St.
Lozorai iui,

Lietuvos galiotam Ministe-
riui Romoje”.

Lozorai io nuomon apie

“Kybart aktus”.

1946 m. rugs jo 30 d. Lozo-
raitis savo laiške “Visiems Po-
nams Lietuvos Ministeriams”
d l I-sios konferencijos taip pa-
saisak :

— Vienas svarbiausi j Kon-
ferencijos svarstyt dalyk bu-
vo dienotvark s p. 3: akcijos
vadovaujamos virš n s sudary-
mas. Ryšyje su juo buvo palies-
tas mano pad ties, kiek ji iš-
plaukia man iš vad. Kybart
akt , klausimas. Vlikui pasi-
lius ir man sutinkant, šio klau-
simo svarstymas buvo išimtas
iš plenumo ir atiduotas 4 žmo-
n ms, nes buvo rasta esant
praktiškiau svarstyti mažame
b ry, kaip kad keliolikos žmo-
ni susirinkime, su s lyga ta-
iau, kad eventualus susitarimas
bus pateiktas plenumui priimti.
Kalbami žmon s buvo Vliko
Pirmininkas ir prof. J. Kamins-
kas, kaip Vliko atstovai, Dr.

VIENI IŠ

Per kelet dien susp jom su
kovotojais ne tik susipažinti, bet
ir susigyventi. Iš j maloniausias
buvo pats kuopos vadas. Tai Lie-
tuvos kariuomen s viršila, augšto
gio pe iuitas vyras. Jo veid puo-
š juoda barzda, gilios akys ir
rausvi skruostai. Buvo nepapras-
tai geras karys. B damas kuopos
vadu, jis niekad nesiskyr su kul-
kosvydžiu. Bolševik l pos visa-
da j linksniuodavo: “Etot pro-
kliati s borodoj” (tas prakeikta-
sis su barzda). Kuo toliau, tuo ta
neapykanta vis augo. Savo parei-

Šaulys, mano pakviestas kaip
Šefo Pavaduotojas, ir aš.

D stydami savo paži ras
svarstomu klausimu, Vliko at-
stovai, jei gerai atsimenu, ne-
k l joki priekaišt d l mano
rašt iš 1945. IX. 19., adresuot
t Prezidentui Trumanui ir ki-
tiems, tezi , lie ian i Lietu-
vos reikalus, formulavimo. Vli-
ko atstovai, pareikšdami savo
neigiam nuomon d l mano tu-
rim galiojim , pabr ž kartu
reikalingum ir savo nor susi-
tarti politin s vadovyb s suvie-
nodijimo klausimu. Dr. Šaulys
ir aš atsak m, kad tai sutampa
su mudviej nusistatymu ir no-
ru, pasakytu klausimu.

Kai d l mano nusistatymo
Kybart akt atžvilgiu, aš pa-
reiškiau štai k . Kalbami aktai
yra konstitucingi bei teis ti ir
yra galioje. Be to, aš laikau
juos naudingus Lietuvos reika-

DAUGELIO

gose buvo be galo aktyvus ir uolus. Kovotoj tarpe jis buvo didelis autoritetas ir tvas. Dalinyje buvo ir jo žmona ir dvi vos dešimt met peršokusios dukrel s, jau atlikin jusios vietinio ryšio pareigas.

Kuopoje matei ir antr šeim . Tai buvo Paukš iai. Paukštys buvo pirmo b rio vadas. Tame pat dalinyje buvo jo tvas, dar nepriklausomyb s laik savanoris, ir jo dukt Rimigail . (J. Daumantas, Partizanai už geležin s uždangos).

lams, nes jie patikrina suvereni teisi atstovavimo t stinum . Abejoni d l j demokratiškumo man nekyla dar ir d l to, kad, kaip žinoma, žmon s, laik save gerais demokratais, yra priimin j analoginius aktus iš to pat teis s šaltinio. Visa tai yra man teis s ir mano s žin s bei jausmo dalykas.

B damas šitaip nusistat s, aš, antra vertus, noriu aiškiai paabr žti, kad b t klaidinga manyti, es aš nor s kam nors vadovauti per fas et nefas ar šiaip b ti kokiu “vadu”. Yra aišku, kad neturint mums valstybin s organizacijos, o per tai — ir priver iam j priemoni , bet kuris bendradarbiavimas tegalimas ten, kur yra laisvas noras. Jei kas bendradarbiauti ar pripažinti nesutinka, negi j priver si? Tesižino su savo s žine. Bet nenor damas ir negal da-

mas nieko versti, aš pats rezervuoju sau teis savo laikysen tvarkyti pagal mano s žin ir pareigos supratim . Mano pareiga yra neatsisakyti nuo Kybart akt ir nepadaryti nieko, kas reikšt j paneigim . Šitais d sniais vadovaudamasis, aš negal iau, pav., prisid ti prie Vyriausyb s sudarymo kokia nekonstitucinga proced ra.

Be to, kai Lietuva bus išvaduota iš bolševik okupacijos, aš netur siu jokios pretenzijos, kad kraštas pripažint Kybart aktus. Jei tautos dauguma panor t juos pripažinti — gerai; jei ne — taip pat gerai, aš gr šiu kaip betkuri kitas pilietis ir tais aktais nesiremsiu.

Mano nusistatymas buvo dar daugiau precizuotas VII. 22. šitokiame prof. Kaminsko ir mano dialoge (vis Vliko Pirmininkui ir Dr. Šauliui dalyvaujant):

Prof. K. klausimas: Jeigu Vyriausyb b t sudaryta ne tuo b du, kur Tamsta laikai reikaling , kuri b t Tamstos laikysena taip sudarytos Vyriausyb s atžvilgiu?

Mano atsakymas: Aš pareikš iau Vyriausybei, kad protestuoju prieš jos sudarym ir jos nepripaž stu. To protesto aš nekel iau viešumon, kad b t išvengta žmoni dezorientacijos.

Prof. K.: Ar tokiai Vyriausybei susidarius, Tamsta kreiptu-

meis s jungininkus, prieš j protestuodamas ?

Aš: Ne, nesikreip iau.

Prof. K.: Ar Tamsta — vis tokiu pat eventualumu — apeliuotum lietuvi taut ?

Aš: Ne, neapeliuo iau.

Prof. K.: Jeigu kuris svetim veiksniai paklaust Tamstos nuomonis apie toki Vyriausyb, kuris b t Tamstos atsakymas?

Aš: Tai man sunku ia pat formuluoti. Visd lto manau proviziškai, kad atsakydamas tok svetim j paklausim, pasaky iau, kad negerai pasielgta sudarant tokiu b du Vyriausyb, bet tegul jai gerai sekasi.

Prof. K.: Ar Tamsta sutiktum dalyvauti politin j virš n j, kuri neb t pavadinta vyriausybe?

Aš: Sutik iau, jei ji nesivadint Vyriausybe, o jos nariai ir staigos nesivadint Ministeriais ir Ministerijomis.

VII. 24 mano buvo teiktas Vliko Pirmininkui ir prof. Kaminskui susitarimo projektas, kuris j buvo pripažintas nepriimtinu. (Tas projektas d l vietos taupymo ia necituojamas. J sudar 9 punktai. Pagrindin jo mintis, kad Lietuvos politinei akcijai užsieny vadovauti bei derinti sudaromas atskiras orga-

nas, kuriame Diplomatijs Šefas veda užsienio politikos dalykus, o jam negalint, jo su Vliku tartas asmuo. Su šefu susisiekiami iš anksto visais to organo sprendžiamais ar svarstomais dalykais. Susitarimas galioja, iki katra pus jo neatšaukia.). Iš savo pus s jie pateik Konferencijos nutarimo d l politin s akcijos organizacijos projekt, kurio p. 1. skamb jo: “Nedelsiant sudaryti politin organ, kuris vykdyt Vyriausyb s funkcijas pagal 1922 m. Lietuvos Konstitucijos principus”.

D l šios redakcijos aš pareiškiau, kad neturiu teis s ir nerandu reikalinga panaikinti 1938 met Konstitucij ar gr žinti galiojim 1922 met Konstitucijai ar vesti laikin j Konstitucij. Mano sitikinimu 1938 m. Konstitucija teb ra galioje. Tod l sakin “pagal 1922 m. Lietuvos Konstitucijos principus” pasi liau pakeisti šitaip: “pagal 1922 m. Lietuvos Konstitucijos dvasi”.

Prof. K. pareišk, kad Vliko pateiktoji formul “yra mums labai svarbus dalykas”. Tokios pat nuomonis buvo Vliko Pirmininkas, Dr. Šaulys nemat kli i, kad Vliko formul b t priimta. Negal damas su tuo sutikti, bet, antra vertus, nen-

r damas, kad Konferencijos darbai būtų sukliudyti, aš pasi-
liau, kad šis klausimas būtų svarstomas ir sprendžiamas man nedalyvaujant. Šitai miniai paremti priminiau, kad Konferencijoj nedalyvauja daugiau, kaip pus Lietuvos Atstov, taigi nebus didelio skirtumo, jei skaitysiuos nedalyvaujančiu. Vis dėlto šitokios priemonės griebtis niekam nereikėjo, nes abu Vilko atstovai pareiškė priimti augščiau išdėstytą mano pasi-lytį redakcijai.

Galop, svarstant mano rašto Vliko Pirmininkui iš VII. 25. d l g. Ministeri Kolegijos ir Dipl. Šefo projektą, Vliko atstovai atkreipė mano dėmesį tai, kad kalbant punkte "a" apie pasiskyrimus ir t.t. reikia pažymėti, kad misijai šefai to punkto nepašalinti, nes jų pasiskyrimas yra Valstybės Galvos prerogatyva. Su tuo aš sutikau.

Man pareiškus, kad savo nusistatymais dėl Kybartų aktų galios pažymėjimą atskirame laiške, adresuotame Vliko Pirmininkui, pastarasis atsakė, kad, patvirtindamas gavimą, išdėstys Vliko nuomonę tuo dalyku.

Svarstant visus šiuos opius klausimus, kun. Krupavičius ir prof. Kaminskas vedė pasikalbėjimus didelis kurtuazijos ir palankumo dvasioje".

(Antras veiksmas kitam nr.)

KAS JIE YRA, TIE LAISVOS KOVOTOJAI ?

Ir kaip mišrios šios eilės: studentai, gimnazistai, tarnautojai, kininkai ir darbininkai. Nesveikinti jie eilėse ir dvasiškai, nei vyresnio amžiaus inteligentai, nei Nepriklausomybės laik kariai, ir rasi ir ne vien Nepriklausomybės laik savanorai.

Visus juos subvertė pati tvynsmeilė ir pareiga ginti tėvų žemę ir savo seses-brolius nuo beataidairinio rytų barbaro teroro. Gintai ir gintis, jau iant didį laisvą ir žmoniškumą troškimą ir suprantant begalinę šios kovos sunkumą; ginti ir gintis, visiškai atsidadant savo asmeniniam gyvenimui, kol kas pasitikint tik savo jėgomis ir budrumu ... paslapčiomis rusenant vilniai, kad pagaliau tie, kurie dar taip neseniai kalbėjo apie teisingą pokario sutvarkymą, pajus atsakingumą prieš žmonijos ateinančias kartas ir pašalinis barbariją, terorą, vergiją, visu nuogumu kultivuojamą didesnį Europos ir Azijos dalyje.

Juose negėstamai rusena pati nemarioji prabėgusi dvasia, šimtmečiais istorijon nusitęsusi, mūsų laisvąs sargyboje stovėjusi.

Ir krauju paremtas draugiškumas neatskiriamaai sujungė Prienų pašilę kininkait su studentu iš Kybartų miesto. (J. Daumantas, Partizanai už geležinį uždangos).

NAUJ ŽMONI FABRIKAS

Sovietinio Lietuvoje švietimo bei aukl jimo tikslas — laim ti Maskvai ir komunist partijai daugiau Lietuvos jaunimo, šiam tikslui d mesys sutelktas vaikus, vaik darželius ir pradžios mokykl , ia be atvangos skiepijama: (a) nepasitik jimas t vais, (b) neapykanta bažny iai ir dvasininkams, (c) neapykanta ir pa juoka nepriklausomai Lietuvai ir "meile Soviet S jungai bei broliš koms respublikoms", (d) neapykanta demokratiniams Vakarams, ypatingai Jungtin ms Valstyb ms ir Vatikalui, (e) tik jimas partijos neklaidingumu ir nenugalima armija, asmens menkavertiškumu ir partijos visagalybe.

Tai yra pagrindiniai sovietinio "švietimo" d sniai. Pirmieji j ypatingai taikomi vaik darželiams ir pradžios mokykloms, kiti labiau gimnazijoms, specialin ms ir augštosioms mokykloms.

Vaik darželyje

T vams uždarbiaujant, beveik vis šeim vaikai jau nuo 4 met amžiaus pirm j "moksl " gauna iš vaik darželio ved jo ar ved jos. J globoj vaikai b va per vis dien : nuo 8 val. ryto iki 6 val. vakaro. Jie ten pusry iauja, pietauja ir vakarieniauja.. Nam gr žta tik nak iai. Ši pad t sovietiniai šviet jai stengiasi išnaudoti partijos reikalams. Kad vaikai atprast nuo šeimos ir nam , darželio gyvenimas taip sutvarkytas, kad vaik patraukt . Paprastai namuose didelis skurdas ir badmiravimas. Kad vaikas nuo nam atšalt , darželyje jis gauna ger maist :

pusry iams — 3 riekutes pyrago su sviestu ir s riu ar dešra ir pieno ar kakao; priešpie iams — pyrago, šokolado ir pieno, pietums — sriubos, m sos, daržovi , vaisi ; vakarienei — paprastai tas pats, kaip pusry iams. Suprantama, valgymo metu vaikams nuolat primenama ir aiškinama, kad visa tai, k jie gauna "yra dovana Stalino ir komunist partijos, nes ir t vas Stalinas ir partija vaiku ius labai myli ir jiems nieko nesigaili". To padarinys yra tas, kad vaikai pradeda namais bodd tis ir prisiriša prie darželio, prie darželio ved jo.

Ved jas su vaikais pasikalba apie t vus, brolius, seseris; k jie veikia, kur dirba, kada pareina namo, kas lankosi ir pan. Prasideda laipsniškata v kritika su nurodymais b ti geresniems už savo t v , mam , broli. Nuolat primenama, kad Stalinas ir partija vaiku ius labiau myli negu j t vai, nes jei t vai daugiau myl - t — daugiau dirbt , daugiau uždirbt ir vaikams b t geriau gyventi. Pats ved jas vaikams perstatomas kaip juos mylin io Stalino patik tnis, kuriam vaikai taip pat gali visk patik ti, net prašyti, kad vaikus baudžiantieji t vai b t sudrausti. O jei kurio vaiko meil s savo t vams nepavyksta šokoladu ir pyragu nupirkti, tokiam si loma visiška laisv . Visk , k namuose draudžia, ved jas leidžia. Nori pipiras r kyti — r kyk! Nori degtin s paragauti — ragauk. Visi vyrai geria! Jei tokius laisv s m g jus paskum t vai pam gina sudrausti, jie tik labiau prisiriša prie darželio ir ved jo. Okupuotoj Lietuvos neretas atsitikimas kad iš darbo

ID JOS

gr žtanti motina, ašarodama, vedasi iš mokyklos apsvaigint savo k - dik .

Vaik darželio "aukl jimas" trunka dvejus metus ir paprastai baigiamas poros savai i ar m nesio stovyklavimu. Stovykloje rus karininkai ar puskarininkiai vaikus jau pradeda mokyti karinio parengimo. Ap - ginkluoti mediniais šautuvais ir medin mis granatomis vaikai vykdo karinius žaidimus.

Pradžios mokykloje

Antroji sovietinio švietimo faz — pradžios mokykla. Jos uždavinys — iš lietuvi vaik padaryti lietuviškai kalban ius, bet rusiškai ir bolševikiškai galvojan ius automatus. Priemon s — propaganda žodžiu ir per vadov lius, per sienose iškabintus paveikslus, plakatus, vaikams duodamus transparentus bei rinkiminius š kius, ypatingai per kino filmus. Miest pradžios mokyklose ved jais dirba nemaža lietuvi , kurie karo metu buvo patek vokie i nelais - v . Jie po karo buvo statyti tam tikrus kursus Rusijoje. Kursus baig , gr žinti Lietuv . Jie klusn s Maskvos nurodymams. Jie terorizuoja ir kitus mokytojus.

Negali b ti tokios pamokos, kuri apsieit be bolševikinio budrumo ir bolševikin s ištikimyb s pavyzdži . Pirmojo skyriaus vaikus mokant skaityti, vartojami ne tik iš rus kalbos verstiniai su soviet "didvyri " paveikslais vadov liai, bet ir "Tiesos", "Kauno Tiesos" ir kt. bolševikini laikraš i parinkti sakiniai, pvz.: "Laikas galutinai likviduoti

buržuazines liekanas!" "Pateisinkime partijos pasitik jim !" "Ištikimyb partijai — šven iausia pareiga!" Po kiekvieno sakinio vaikams aiškina - ma ne tik, k reiškia toki žodžiai, kaip "pateisinti", "ištikimyb ", "par - tija", bet ir duodami konkret s bolševikin s ištikimyb s pavyzdžiai. Pvz. kaip ištikimas keliolikos met komjaunuolis tapo Soviet S jungos herojum ir buvo apdovanotas augš - iausiu pasižym jimo ženkle, nes saugumo policijai skund savo t v , nuo valdžios sl pus maisto atsargas. Paišymo pamok metu vaikams duoda - ma piešti š kius: "Nebijau mamos, nei klebono", "Aš noriu b ti kaip Onut . Ji pionier ir iš vis mergai - i geriausia", "Didžiukis, mama, užauginus s n komunist !", "Kova su religijos prietarais — fronto kova su priešul" ir pan. Be abejo, mokini piešiami š kiai yra mokyk - los ved jo gamyba. Jis budrumo pa - vyzdžiu nuolat mini an savo t v skundusi jaunuol . Jis apsilaidimo pavyzdžiu pristato an Kauno gim - nazist , kuris nepraneš saugumo policijai apie savo t vo santykius su klebonu ir su "banditais". Kai susi - šaudymo metu žuvo ne tik ano gim - nazisto t vas su klebonu ir du "ban - ditai", bet ir trys raudonosios armi - jos kariai, gimnazistas d l savo ne - budrumo buvo ne tik iš gimnazijos pašalintas, bet ir atiduotas "patai - sos namus". Kit v l syk vaikams papasakojamas atsitikimas apie nu - sikalt l vieno pionieriaus brol , tal - kinus amerikie i agentams. O kad vaikai pažint , kas yra Amerika ir amerikietis, mokyklose kartkart mis iškabina mi prieš Amerik plakatai. Viename j vaizduojamas apsigink - lav s amerikonas, puol s Soviet S - jung , bet komjaunuoli partrenktas ir batais mindomas.

O kad mokyklos takos vaikams t vai namuose negal t neutralizuo - ti ir mokyklos "ties " nesugriaut , t vams surišamos rankos tuo b du,

kad jie patys traukiami mokyklos darb per vadinamus žodinius nam darbus. Mokykla vaikui duoda klausim , kuriuos atsakymus turi duoti vaiko t vai ir vaikas kit dien tuos atsakymus turi atsinešti mokykl . Toki klausim atsakymai turi pavirtinti mokyklos "tiesas" Pvz. "Kod l turime b ti d kingi komunist partijai?", "Kod l turime b ti d kingi raudonajai armijai?", "Kaip vargo tavo t vai, valdant Lietuv buržuaziniams fašistams?" Joks t vas ar motina negali rizikuoti tokius klausimus atsakyti taip, kaip j širdis sako, nes kit dien jau b t

kal jime arba pakeliui Sibir . T - vai norima padaryti visiškai bej giai prieš bolševikin s mokyklos siekius.

Vaik darželis n ra privalomas ir nemaža motin , ypatingai kolchozuose, pa ios stengiasi savo vaikus priži r ti, kad tik nereikt vaik atiduoti bolševikinio žmogaus fabrikus. Kolchozinink s ver iau vaikus nešasi darbo metu laukus su savim, bet vengia bolševikinio vaik darželio. Ta iau pradžios mokykla yra privaloma ir jos žalojama taka okupuotos Lietuvos jaunimui yra neišvengiama.

ELI

TIK DAMI DIEV – REIŠKIATE NEPASITIK JIM
SOVIET S JUNGA

Malda laikoma augš iausiu nepasitenkinimo pareiškimu bolševikinei santvarkai. "J s, tik dami Diev ir lankydamis bažny i , viešai reiškiate nepasitik jim visai Soviet S jungos valdžiai, visai komunist partijai, tuo pa iu j s esate verti sunaikinti kaip kontrarevoliucininkai", – grasino politrukas tikintiesiems 1952 m. gegužini pamald metu Marijampol s bažny ioje.

Ypatingai sustiprinta akcija prieš religij okupuotoje Lietuvoje nuo 1951 m. Bažny iai apkaltinti buvo paskelbtas centro spaudoje ir per daugel vietini laikraš i pakartotas be kita ko šioks falsifikatas:

— Romos popiežius Pijus XII 1941 m. rugpj io m n. 10 d. laiške arkivyskupui metropolitui J. Skvireckui raš :... "vis dvasinink šventas reikalas visomis j gomis pad ti vokie i karinei valdžiai. Nelaikas diskutuoti apie tai, kaip bus sutvarkytas j s tautinis ar kult rinis gyvenimas. Apie tai galima bus pasikalb ti, kai

bus baigtas karas. Dabar kiekvienas dvasiškis turi pagalvoti apie tai, kuo jis gali pad ti didžiajam Vokietijos reikalui. Romos katalik bažny ia nori matyti iš j s ir vis j s tautos kunig nuolatin param vokie i armijai, kad su Dievo pad jimu jos nars s žygiai pasiekt laim jim . . . Dievas nori, kad j s tauta kartu su vokie i tauta kariaut .. kad visi j s tautos darbingi žmon s kalt ginklus ir gamint duon vokie i armijai. Leiskite savo s nus vokie i armij ! Visus darbingus žmones — fabrikus, darb bendram reikalui. J s darbo Vokietija neužmirš, dangiškasis T vas gausiai atlygins".

Šis ir panaš s bolševikin s valdžios falsifikatai atitinka ir kitus okupanto veiksmus religijos ir bažny ios atžvilgiu. Bažny i lankyti ir bendrauti su kunigu valdžios pareig nams yra draudžiama. Pvz. žymus sportininkas X kart pasikviet klebon vakarienis. To užteko. Jau kit dien jis buvo paleistas iš tarnybos. Ti-

kyb d styti mokyklinio amžiaus vaikams ir už mokyklos sien yra draudžiama. Už tikybos d stym kunigai kaltinami kaip už organizavim slapt organizacij . Es tikybos pamok metu organizuojami slapti "12 apaštala " vardu b reliai, kuri nariai pamok metu eina sargybas ir remia partizanus. Už slapt tikybos mokym baudžiami ne tik kunigai, bet ir pamokas lankan i vaik t - vai.

D l nuolatiniai arešt ir deportacij kunig skai ius okupuotoje Lietuvoje labai sumaž j s. Esantieji kunigai turi aptarnauti tikin iuosius 40-50 klm. spinduliu, taigi po kelias sen sias parapijas.

Pastoracijos darbui labiau suvaržyti okupacin soviet administracija yra nusta iusi, kad naujai atvyk s kunigas turi gauti vietos vykdomojo komiteto leidim apsigyventi. Kunig areštavus ar deportavus arba jam mirus ir d l to bažny i valdžios pareig nams uždarius, dažnai žmon s turi laukti pusme ius, kol vietos vykdomasis komitetas sutiks išduoti leidim apsigyventi naujai skiriamam kunigui. Kaikuriuose parapijose d l to per pastaruosius dvejus metus tegal jo b ti laikomos pamaldos tik trump laik . Pvz. Kelm je (jau trys klebonai deportuoti) per pra jusius dvejus metus pamaldos buvo laikomos tik apie 6 m nesius.

Bažnytin santuoka ir laidotuv s apd tos augštu "pramog mokes iu". Kas bažny ioje tuokiasi, turi sumok ti 600 rubli "pramog mokes io". (Civilin s jungtuv s kaštuoja tik 6 rublius). Kas su bažnytin mis apeigomis laidoja, turi sumok ti valdžiai

500 rubli "pramog mokes io". Maža to. Jeigu su bažnytin mis apeigomis laidojamas kovoje su partizanas krit s milicininkas ar šiaip koks sovietinis pareig nas, tai d l tokio laidojimo jo šeima praranda teis tokiu atveju paprastai skiriam 5000 rubli kartin pašalp . Okupacin s valdžios pareig nams ir šiaip partininkams "patariama", kad laidotuv se vietoj kunigo pakviest dalyvauti vykdomojo komiteto metrikacijos skyriaus atstov ir kad vietoj kryžiaus b t nešama specialiai laidotuvi bolševikin v liava, kurios koto virš n je yra pritvirtintas Lenino arba Stalino paveikslas. Šios r šies laidotuv ms valdžia paprastai išmoka 500 rubli "pažangumo premijos". Jokio mokes io už tokias laidotuves mok ti nereikia.

Kunig seminarijos ir vienuolynai uždaryti. Kauno kunig seminarijos buv. patalpos paverstos sovietini lak n kareivinis. Pažaislyje, prie Kauno, žinomojo Paco statydintame gražiausiame Lietuvos vienuolyne kurdinta bepro i ligonin . Plung s "Liurdas" sudaužytas. Trij Kryži kalno kryžiai Vilniuje nugriauti. Pats kalnas pavadintas komjaunimo kalnu. Senov s lietuvi šventov s stov j s aukuras išverstas. Klaip dos, Šiauli , Marijampol s, Šaki kapin s paverstos ganyklomis. Iš evangelik kapini Panev žyje padarytas sporto stadionas. Buv dažni Lietuvos pakel se kryžiai išniekinti ir išvartyti.

Neži rint okupacin s bolševik valdžios trukdym ir persekiojim , veikian ios bažny ios sekmadieniais esti pilnos tikin i j .

ELI

L. P. B. VEIKLOJE

EUROPOS LF BI IULI
KONFERENCIJA

Emigracijos išsklaidyti LF bi iuliai pirmiausia sumezg tarp savs organizacinius ryšius Amerikoje — pradadant nuo 1949, didžiojo Amerikos lietuvi seimo metu, vykusi pasitarim . Jie pirmieji sušauk ir formali , konferencij 1952 Clevelande. Ši konferencija buvo gausi, Lietuvos laisvinimo reikalui ir jo organizacijai jautri, visuomeniniame veikime principinga, savo tarpe solidari. Tur dama prieš akis ypating pad t LF atstovui pasitraukus iš Vliko, konferencija šiam reikalui daugiausia d mesio ir skyr . Ji pri m sprendim , kuriuo aprobavo LF atstovo žyg ir paved LF bi iuli centro valdybai priimti galutin nusistatym d l LF santyki su Vliku tik išryšk jus Vliko reform galimybei ir kryp iai.

1953 m. rugs jo 5-6 panaši konferencija vyko Tiubingene — Europos LF bi iuli . Joje dalyvavo 30 nari — daugiausia iš Vokietijos, trys iš Pranc zijos, trys iš Italijos, vienas iš Švedijos ir taip pat Amerikos bi iuli galiotinis. Konferencijos sud iai b dingiausia, kaip kad ir Clevelande buvo, kad dauguma naujosios kartos žmon s, jau tremtyje mokslus baig ar bebaigi .

Europos bi iuli konferencija tik trumpam gr žo prie LF santyki su Vliku, kurio gyvavim konferencijos nari dauguma turi prog steb ti iš arti. Po L. Prapuolenio pranešimo (j skelbiame šiame nr.):

— vertinusi praeit , esam pad t ir žvelgdama išeities atei iai, konferencija pabr žia, kad

1. Tiek Lietuvoje, tiek ir tremtyje Lietuvi Frontas stov jo už vien bendr vyriausi laisvinimo vadovyb , kuri žengt laisvinimo pastang priekyje, dorint vis laisvinimo veiksni darbus, apjungt gyv sias visuomen s j gas ir tuo b du tur t pasitik jimo kovojan iame krašte ir tremties visuomen je;

2. per eil met b damas Vlike, Lietuvi Frontas dar pastang paties Vliko viduje, kad jis imt si priemoni savo negal ms išgyventi. Pagaliau 1952 m. rugpi io 5 d. pasitraukdamas iš Vliko, Lietuvi Frontas nor jo atkreipti Vlik sudaran i grupi ir visuomen s d mes , kad jos paveikt Vlik atsinaujinti iš vidaus; ta iau pra jusi met eigoje Vlikas dar labiau nu jo sunykimo keliu;

3. iš arti tatai steb dami, konferencijos dalyviai nemato galimybi , kad Vlikas esamoje pad tyje ir esamoje sud tyje b t pagydomas; ta iau mano, kad autoritet iš dalies atstatyti gal t gr žinimas Vliko sud t t asmen , kurie Vlike buvo t vyn je; darbingum ir tremties visuomen s pasitik jim atgauti iš dalies pad t sijungimas Vlik reali , gyv tremtyje besireiškian i vis organizuot j g ;

4. laisvinimo organizacijos klausimu galutin nusistatym konferencija nutar palikti L. F. Bi iuli vyriausiajai vadovybei.

Konferencijos visas svoris buvo perkeltas ateit — artimiausios veiklos uždavinius, kurie b t konkret s ir manomi vykdyti tremtyje iš dalies pa i LF bi iuli j gomis, iš dalies sugestijuojami ir kitai visuomenei. Po J. Brazai io ir J. Griniaus pranešim tie uždaviniai ir nusistatymai laisvinimo srityje numatyti tokie:

— T siant kov iki nepriklausomyb s atstatymo, konferencija sutiko ats. Kersteno pasi lyt ir Atstov

R m priimt nutarim iširti Sovietiet okupacij bei jos padarinius Baltijos kraštuose kaip laisvosios žmonijos solidarumo ženkl , pad ko jam ir Altui už iniciatyv ir pažad jo savo talk ;

2. rado, kad Kersteno rezolucij vykdant reikt j prapl sti iki reikalavimo sileisti Baltijos kraštus JT komisij , kuri apklaust ir ten esan ius liudininkus;

3. artimoje ateityje bud ti ir veikti, kad galim politini konferencij proga b t išvengta dabartin pad t Baltijos kraštuose stabilizuoti;

4. telkti bendriems politiniams žygiams JAV pilie ius, kilusius iš vis anapus geležin s uždangos esan i krašt ;

5. konstatavo, kad Europa išlikti laisva tegal s apsijungus federacijos pagrindais ir kad federacinio apsijungimo stipr jimas stiprina pavergtosios Europos išlaisvinimo eig ; kad Laisvosios Europos Komitetas su savo padaliniais yra jau daug nusipeln s vieningos Europos id jai pl sti ir pavergtosios Europos kult riniams reikalams, bet kad lietuviai per maža šioje srityje reiškiasi; d l to konferencija rado, kad tolimesn je eigoje laisvinimo veiksniai tur t daugiau veikti per tarptautinius europinius s j džius, o savo bi iulius pareigojo d tis tarptautines organizacijas, pirmoje eil je Lietuvi Federalist S jung ir per j reiškiantis palai kyti tinkamai suprast vieningos Europos mint .

Ta iau daugiausia d mesio konferencijoje susilauk antra veiklos sritis emigracijoje — tai pa i tremtini ir emigrant išlikimas dvasine prasme gyv ir k rybiškai paj gi , j jaunosios kartos lietuviškas aukl jimas. Šitas lietuviu išlaikymas gyvu kurian iu lietuviu buvo specifinis visos konferencijos r pestis ir jai dav s pagrindin ton . Po A. Maceinos

pranešimo (jo sutrumpinta redakcija bus kitame nr.) konferencijos nusi statymas išreikštas šiais sprendimais;

— D l užtrukusios tremties stipr r ja pavojus tremtiniams silieti i svetim kult r ir juos priglaudus krašt laikyti savo vaik t vyne. Ši gr sm deda pareig sustiprinti rezistencin kov už lietuviu išlikim lietuviu. Konferencija d l to pareigojo bi iulius:

1. veikti lietuvišk j visuomen , o pirmiausia vadovaujan ias institucijas imtis atkaklios rezistencijos prieš žlugdan i emigracijos dvasi ;

2. s moninti m s tremtinius, kad jie, b dami lojal s juos priglaudusiam kraštui, sykiu visur ir visuomet išlikt lietuviškumo liudytojai bei šaukliai, skelbdami nepaneigiam teis savo t vyn ;

3. skatinti visus lietuvius ne tiek laukti dairantis atgal ir delsiant, kiek veikti bei kurti tiek tautin je, tiek apskritai žmogiškoje plotm je;

4. veikti jaunim , kad jis, pasisavindamas Vakar laim jimus, išlaikyt gimt j kalb , meil Lietuvos praei iai, ištikimyb tiems, kurie dabar Lietuvoje veda ž tb tin kov , o taip pat tik jim Lietuvos ateitimi ir pasiryžim ia išugdytas j gas skirti t vynei, net jeigu tremtis ir ilgai užtrukt ;

5. organizuoti l šas lietuvybei išlaikyti per bendruomeni organus ir išple iant j rinkim visus bendruomen s narius;

6. konferencija išrinko komisij , kuri paruošt lietuviškajai visuome nei tremties veikimo program , gairint kult rin s j d ir organizuot lietuvi kult ros skleidim tarp svetim j .

Nutarimai rodo, kuria linkme rikiuojasi žmoni nuomon s. Už juos nemažesn s svarbos yra nuotaika, kuria tos nuomon s buvo svarstomos ir priimtos. O ji šioje konferencijoje

buvo pakili, solidari ir, svarbiausia, konstruktyviai pasiryžusi tuos nutarimus ne padėti iki kitomet, bet ia pat juos patiems imti vykdyti, nuo savęs pradėdant, kur galima organizuotai kolektyviai, kur galima individualiai. Su tokiais pasiryžimais išrinkta ir Europos LF biurolų vadovybė bei kultūros komisija. O po K. J. Egingso pranešimo buvo priimti planai paibiuoli organizacijai vietose.

Konferencija nutarė pasveikinti esančiuosius tarynų, arkivyskup. J. Skvireckį, susilaukus 80 metų amžiaus, ats. Kersten ir Altdlį iniciatyvos rezoliucijai, Vokietijos bendruomenės valdybdljos sustiprintą pastangą jaunimui lietuviškai auklėti.

Konferencijoje dalyvavo Amerikos biurolų galiotinis J. Brazaitis ta proga lankėsi Bonnoje, kur be kit reikalų aptarė bendradarbiavimą su Krikščioniškajai kultūrai ginti tarp-tautinio komiteto Vokietijos skyriaus vadovybe; dalyvavo Koelne to skyriaus akcijos už kardinolo Mindszen-tę išlaisvinimą atidaryme, por kart ten pasakydamas kalbas per radiją. Kituose pasimatymuose buvo aptarti dar specialūs rezistencijos reikalai.

KONFERENCIJOS ŽODIS TARYNEI

Europos LF biurolų konferencijos sveikinim Tarynų palikusiems per Amerikos Bals Europoje perdavė J. Brazaitis 1953 m. rugsėjo 13 d.

„Laisvajame pasaulyje atsiduriantieji lietuviai ir jų organizacijos nepaliaujamai jieško kelių gelbių tarynei ir joms pasilikusiems broliams. Tuorūpesiu gyvena ir visos Europos Lietuvių Fronto Biurolų konferencija, rugsėjo 5-6 dienomis vykusio Vokietijoje. Joje buvo atstovai iš Vokietijos, Prancūzijos, Italijos, Švedijos,

dalyvaujant galiotiniui iš Jungtinių Amerikos Valstijų. Tai kovotojai už Lietuvos laisvą, kurie buvo susitelkę pogrindžio rezistencijos organizacij Lietuvoje; daugelio jos narių kraujas siliejo Lietuvos žemė: daugelis iš jų iš kacetų ir kalėjimų organizuoja laisvajame pasaulyje kovą už tarynų; prieš jų jungiasi burių jaunimo, išaugusio jau tremtyje.

Konferencija iš naujo pareiškė savo pagarbą ir meilę tarynams žinomą ir nežinomą kovotojų tarynų. Pareiškė tvirtinti tikėjimą, kad jų auksa, laisva valia dedama, prives prie laisvos atgavimo Lietuvai sykiu su laisvu sągrynimu visiems pavergtiems kraštais.

Laisvą esanti šventas uždavinys — daryti visa, kad okupacija būtų sutrumpinta; kad lietuvių kraujas būtų sutaupytas; kad žudomųjų ranka būtų sulaukyta ir piktai kslai demaskuoti. Dėl to Lietuvių Fronto Biurolai pasiryžo visomis jėgomis remti JAV atstovų Kersteno rezoliucijos vykdymą sutelkiant kuo daugiausia liudininkus apie Baltijos kraštų okupavimą ir naikinimą. Pasiryžo jie siekti, kad būtų sukeltas viešosios opinijos reikalavimas ir paverstas Jungtinių Tautų reikalavimu iš Sovietų Sąjungos — sileisti tarptautinai komisijai Baltijos kraštus vietoje padėti iširti. Pasiryžo organizuoti opiniją už tai, kad Vakarų ir Maskvos konferencijoje Amerika turėtų tvirtinti opinijos užnugarą reikalauti iš Maskvos, kad ji pasitrauktų iš okupuotą kraštą.

Kad šitie reikalavimai virstų visos laisvosios žmonijos šauksmu — žadinti, organizuoti bendradarbiavimą tarp visų JAV piliečių, kilusių ne tik iš Lietuvos ar Latvijos bei Estijos, bet iš visų pavergtų tautų. Tai būtų Amerikos piliečių milijoninų, kuri tvirtai paremti Ame-

rikos vyriausyb s išlaisvinimo pastangas.

Iš kitos pus s Lietuvi Fronto Biuli konferencija apeliavo jaunim , išaugus jau tremtyje, kad pasisavint laisvojo pasaulio dvasi ir sykiu išlaikyt tvirt tik jim nepriklausoma Lietuva; širdies šilum Lietuvos praei iai, o ypa ištikimyb t - vyn s laisv s kov s j džiui ir jo dvasiai, pagarb ir prisirišim jos didvyriams, pasiryžim atiduoti j - gas Lietuvai, nors ir kaip ilgai tremtis užtrukt .

Esu laimingas, kad galiu perduoti konferencijos pareikšt minties, širdies ir darb vienyb su naikinama, bet *gyva*. ir kovojan ia t vyne ir pareikšti jai tvirt ir nepalaužiam toje kovoje ištikimyb ”.

PASIKALB JIMAS APIE LF
IR KONFERENCIJ

Amerikos Balsas Europoje rugs jo 11 d. perdav pasikalb jim su J. Brazai iu.

“Praneš jas: Lietuvi Fronto Biuli Europoje suvažiavimo proga iš Amerikos Europon buvo atvyk s prof. Juozas Brazaitis, kuriam teko vadovauti 1941 m. sukilimo pastatytai laikinai Vyriausybei. Prof. Juozas Brazaitis dabar yra studijoje. ia tur sime pasikalb jim su juo, kaip su Lietuvi Fronto galiotiniu tremtyje.

Pirmiausia, mielas Profesoriau, gal pasakytum t kelet žodži apie J s s j džio kilm ?

J. Brazaitis: Kai 1941 m. naciai prievarta sustabd Laikinosios Vyriausyb s veikim , jos nari daugumas, o taip pat tie, kurie organizavo sukilim prieš sovietin okupacij , buvo priversti nusileisti pogrind . Lietuvi Frontas ir buvo viena iš t pogrindyje 1941 m. ruden kilusi organizacij .

Praneš jas: Gal kiek Fronto veiklos metmen okupacijos metais Lietuvoje ir tremtyje?

J. Brazaitis: Mielai. Naci metais L. F. steng si vadovauti visuomen s opinijai per savo gausi spaud . Tarp jo leidžiam pogrindini laikraš i svarbiausias buvo “ Laisv ”. Jis ir dabar atgaivinamas tremtyje. Iš kitos pus s L. F. žmon s aktyviai dalyvavo pastangose organizuojant viso krašto bendr politin vadovyb . Tremtyje? — Kol dalyvavome VLIKE, laisvinimo veikloje reikš si L. F. panašiu b du, kaip ir kitos grup s bei rezistencin s kovos organizacijos.

Praneš jas: Kokie šio meto Fronto siekimai ir veikla?

J. Brazaitis: Politinis siekimas — paremti visom j gom kov už išlaisvinim ir jo konkre ius žygius. Daugelis m s draug t darb sijung individualiai arba L. F, r muose, bet mes taip pat palaikom pastangas laim ti ir dabar kovai diriguojan i bendr politin vadovyb , kuri sutelkt galimai daugiau gyv sias j - gas, tur t tremties ir krašto pasitik jim , o svarbiausia — reikšt si konkreiais laisvinimo darbais.

Praneš jas: Kas b t žym tina iš šiuo metu Europoje vykusio suvažiavimo ir nutarim ?

Brazaitis: M s akis labiausiai šiom s lygom patraukia nauja gr s m — asimiliacija ir nutautinimas, tegul ir svetinguose vakaruose augan iai jaunajai kartai. Už tat šalia politini klausim konferenoija labiausiai ir svarst sutelkti visas rezistencines j gas pasipriešinti naujajai gr smei. Tam ir kitiem uždaviniam konferencijoj buvo sutarti special s organai ir sudaryta tampri virdaus organizacija.

Praneš jas: Gal galima b t išgirsti, kur randasi L. F. Centras?

J. Brazaitis: Lietuvoje pasiliko Lietuvi Fronto centras. Trentyje yra L. F. galiotinis. Jis ir palaiko lig šiol ryšius su trentyje L. Fronto likusiais nariais ir b riais jaunimo, išaugusio jau trentyje ir virtusio Lietuvi Fronto bi iuliais.

Praneš jas: Tamsta, kaip Lietuvi Fronto galiotinis trentyje, k . gal - tum t pareikšti pavergtos Lietuvos gyventojams ?

J. Brazaitis: Tegaliu didžiuotis tau- ta, kurios sveikas protas ir gyvenimo išmintis didžiausiais sumišimo laikais suranda sveikiausius b dus išlaikyti nepriklausom dvasi , taupyti lietu- višk krauj ir pasitik ti ateitimi. Tegaliu prisipažinti, kad krašto rezistencijos šviesiausi didvyri pavyz- džiai man, kaip ir daugeliui trentyje, stovi prieš akis nuolatos; jie gaivina pasiryžim visas j gas skirti kovai už t vyn s laisv , palaiko tvirt t i- k jim , kad kruvinais keliais, dide- l m aukom, l tu žingsniu, bet toji laisv , laisv visom tautom art ja, kaip nesulaikomas saul s patek ji- mas. Tai neišvengiamas vaisius šioje ž tb tin je kovoje, kuriai vadovauja, m s džiaugsmui, — Jungt. Ameri- kos Valstyb s.

- Europos LF bi iuliai, vykdyda- mi konferencijos nutarim , atsiunt Kersteno komisijai eil liudijim .
- LF galiotinis trentyje pasiunt sveikinim sen. Knowlandui, pareiš- kusiam, jog nepuolimo sutartis su Sovietais negalima, nes tai b t Es- tijos, Latvijos, Lietuvos išdavimas.
- Prof. Pr. Padalis, ilgametis LF rezistencijos kovotojas, jau prad jo antr šimt paskait amerikie iams susirinkimuose ir per radij apie so- vietin komunizm . Prof. Padalis bu- vo trentyje pirmasis LF atstovas Vlike ir pirmasis Vliko galiotinis Amerikoje.

IŠ VLIKO VEIKLOS

Kai aš pernai po LF pasitraukimo iš Vliko pasiteiravau vien m s vei- k j , k jis d l to pasitraukimo gal- voja, tai jis man štai k pareišk : “Matai tamsta, jei LF pasitraukimas bus dingstis dabartinio Vliko sana- cijai, tai jau tuo pa iu pasitraukimas bus prasmintas, o jei, neduok Die- ve, Vlikas ir toliau pasiliks baloje, apie kuri pats dabartinio Vliko pir- mininkas rašo prof. Kaminskui, tai tuo atveju LF pasitraukimas iš tos vilkin s balos taip pat bus dignus et justus”. Panašiai, kaip anas m s veik jas, LF pasitraukim iš Vliko suprato ir, netrukus po to pasitrau- kimo Clevelande vyk s, Amerikos LF bi iuli suvažiavimas. Jis pritar “LF atstovo Vlike žingsniui su vil- timi, kad šis žingsnis paskatins rim- tai susir pinti Vliko negaliomis, ryž- tingai pravesti b tinas reformas”. Suvažiavimas galutin sprendim d l LF santyki su Vliku paliko LF at- stovybei trentyje padaryti, tik “iš- ryšk jus Vliko reform galimybei ir kryp iai”.

Kaip žinoma, pasitraukdami iš Vli- ko, LF ir VS atstovai, be kita ko, konstatavo, kad “Vlikas nutrauk ry- šius su krašto rezistencijos galioji- mais užsienyje”, “paneig rezistenci- n savo pob d , išsigimdamas gry- nai politin institucij , mintan i partin mis kombinacijomis”, “Vliko dauguma nusilenk nemoralios poli- tin s kovos metodams . . . o Clevel- ando suvažiavimas sumin jo dar ei- l kit Vliko diskonsolidacijos prie- žas i . Savo ruožtu pats Vlikas bei kaikuri politini partij centrai ir paskiri veik jai dabartinio Vliko ne- gali steng si ir tebesistengia nema- tyti, savu ruožtu kaltindami LF kone

Lietuvos reikal išdavimu. Dar kiti tikin jo visuomen , kad su LF pasitraukimu visos vilkin s negerov s išnyks, kaip nebuvusios. Antai, Vliko sluogsniams artimas J. T. "Lietuvos" Nr. 2 rašo: "Nors šis vykis (LF ir VS pasitraukimas iš Vliko. Red.) ir sumažino Vliko baz , ta iau jis teigiamai paveik tas s lygas, kuriose naujai Vykdomai Tarybai teks dirbti. Kelias j g konsolidacij pa iame Vlike liko atviras". Atseit, ne kas kita, tik pasitraukusieji neigiamai veik VT darbo s lygas ir blokavo konsolidacijos keli . O tautinink biuletenis atvirai kaltino LF sabotavus bendradarbiavim su diplomatais.

Visuomen , kuriai visi tie vilkiniai užkulisiai mažai žinomi, be abejojimo, lauk , k pasakys pats gyvenimas, katruos teigimus jis patvirtins. Metams pra jus, praver ia pažvelgti atgal ir palyginti vilkini darb bei reikal pad t prieš metus su dabartine pad timi. Dirstelkime, ar ir kiek dabartinio Vliko darbingumas pakilo, ar ir kiek jam pasisek veikti partines kombinacijas, ar ir kiek pasisek išlyginti santykius su diplomatiniu sektorium, kas ir kiek konkre iai pasisek nuveikti. Lietuvos laisvinimo bare, kas ir kiek pasisek atlikti iš to, kas reik jo atlikti. Tik šiuos klausimus pasiaiškinus, bus matyti, ar pateisintos tos l šos, kurias išeivija dabartinio Vliko reikalams deda, ar pateisintos visuomen s viltys, kurios Vlik sud tos. Nuo vienokio ar kitokio ši klausim atsakymo priklauso ir paties LF tolimesnis apsisprendimas dabartinio Vliko atžvilgiu.

1. Pažadai dirbti, o iš tikr j vilkini staig likvidavimas ir teisinimasis

Aure, kaip sp dingai buvo pristatytas Žalkausko atsiradimas Vlike:

"Vliko Vyk. Tarybos pirmininkas K. žalkauskas VIII/21 iš JAV-bi atvyko Vliko b stin n ir per m Vyk. Tarybos pirmininkavim bei LIT darbus, taip pat santyki su Lietuvos diplomatais bei lietuvi visuomen s konsolidacijos reikalus" (Elta, 1952. 9. 1.). T patvirtino VT pirmininkas ir Vliko pos dy (1952. 9. 23), pažad damas veiksn konsolidacij , veiksn konferencijos paruošim ir jim "iki Pasaulio Lietuvi Bendoruomen s Seimo suorganizavimo". Ružav patikinim visuomenei nepašykšt jo ir URT vardu: es "svarbiausias uždavinys b sianti sisteminga akcija už Lietuvos valstyb s statuso atstatym tokion plotm n, kokioje jis yra Jungtin se Amerikos Valstyb se", "ryškinimas santyki su Lietuvos kaimynais", "Lietuvi dalyvavimas tiek Centrin s ir Ryt Europos, tiek bendro Europos vieningumo siekian iuose organuose turi b ti stiprinamas". Taigi pažad ta. T a iau tame pat pos dy Vlikas nutar panaikinti savo teisi , politin ir kt. komisijas. Vliko komisijos prad jo veikti sykiu su pa iu Vliku 1943 m. Ar dabartiniam Vlikui jos jau buvo tapusios kli timi "pla iai veiklai", ar nereikalingos d l to, kad pristigta tinkam darbui žmoni , ar d l to, kad Vlikas komisijoms darbo pristigo — panaikinimo nutarime nepaaiškinta.

Po trij m nesi vykusiame Vliko pos dy (1952. 12. 17/18) VT pirmininkas jau teisinasi, kad "trumpas veiklos laikotarpis nesuteikis progos pasigirti nuveiktais dideliais darbais", nors maž darb taip pat nemini. Ir URT valdytojas jau kuklenis. Ir jis apie nuveiktus darbus n žodelio, o ir atei iai jau pažad jo tik "suorganizuoti lietuvi Europos S - j d" ir stiprinti galimybes "sudaryti bendriems Pabaltijo taut politiniams organams". Pažadai, kaip ma-

tome, jau mažesni, o ir tie labai migloti. Kas tas per "lietuvi Europos Sąjūdis"? Kas tie "bendri Pabaltijo taut politiniai organai"? Miglos! Užtat daug aiškesnis Vliko nutarimas atsipalaiduoti nuo Bibliografinės Tarnybos leidžiamos "Knygų Lentynos" ir nuo PL archyvo. Es "šias svarbias m s tautinei kultūrai staigas" Vlikas nutar palikti JV esančią organizaciją r pės iui. Išeina, kad Vliko r pest finansuoti gali sukelti tik nesvarbios m s tautinei kultūrai staigos.

Kadangi gruodžio posėdyje VT pirmininkas sakmiai pažadėjo "ateityje plačiai išvystyti laisvinimo akciją", tai natūralu buvo 1953. 4. 10/12. vykusiam Vliko posėdyje, kuriame "valdytojai pateikė savo darbo planus ir davė atlikti darbą apyskaitas", išgirsti tos pažadotos "plačiai išvystyti" laisvinimo veiklos atgarsius. Deja, pranešimo tonas dar minoriškesnis. Nei VT pirmininkas, nei URT valdytojas apie pažadotą s j im net neužsiminė. Buvo tik teisintis aplinkybėmis, "kurios apsunkina tiek VT darbą, tiek bendrai m s politini institucijose veiklą". Kas tos aplinkybės? Galima tik spėti, kad prie aplinkybių priklauso ir "Vliko galiotini ir tolygi institucijų veikla", kuri šis Vliko posėdis nuo 1953. 5. 1. nutar sustabdyti. Vliko galiotini institucija taip pat yra Vliko amžininkas, pradėjo veikti sykiu su Vliku. Bet dabartiniam Vlikui galiotiniai, kaip kiek anksčiau Vliko komisijos, pasidarė nebereikalingi žadantai "plačiai išvystyti" laisvinimo veiklai.

2. "Plačiojoje veikloje" žingsniai šal

1953. 5. 4-5 Vliko posėdis pažymėtinas kaip posėdis kovojant dėl Lietuvos valstybinio vientisumo: Vlikas nutarė "priimti Vliko mažlietuvių rezistencijos" atstovų (plačiau bus

skiriam). dom s ir šie posėdžio nutarimai, kad "visus okupanto išleistus sakymus Vlikas laiko niekiniais" ir kad Vliko nustatytos tvarkos "turi laikytis vairios organizacijos ar pavieniai asmenys, norint organizuoti pinigines viešas pobjūdžio rinkliavas, loterijas ir t.t." Iš pažiūros yra kilnus Vliko nutarimas dėl okupanto sakymų niekinimo, bet iš esmės veikiausiai tebus atsiras dėl to, kad panaikinta Vlike teisi komisija. Šiuo Vliko nutarimu įkuriama Haagos (1893 ir 1907) bei Ženevos (1929) konvencijos, nustatantios okupanto teises. Ar nerodo Vliko nerealaus sivaizdavimo apie padėtį jo nutarimas, kad "visos piniginių rinkliavos ar loterijos . . . turi būti sankcionuotos a) LB krašto valdybos, sutarus jai su to krašto TFA (Tautos Fondo atstovybe. Red.), jei tatau vykdoma rinkimų gyvenamame krašte, b) LB krašto valdybos, sutarus jai su to krašto TFA ir gavus TFV (Tautos Fondo valdybos. Red.) pritarimą, kai tatau vykdoma ne savo gyvenamame krašte". Lyg dabartinis Vlikas jaustis esantis "paviešio dievas".

1953. 7. 13-15 posėdyje Vlikas iš klausė pranešimo apie pasitarimus su Lozoraiju; be to, "buvo išklausyta VT tarnybų valdytojų pranešimai apie atliktus darbus ir j planus ateityje". LIT pažadėjo "steigti švietimo komisiją, kuri r pinti si mokyklų problemomis ir visa tautinio auklėjimo problematika", o URT praneša, kad "su kt. Pabaltijo atstovais kreipėsi vairias valstybes, prašydama intervencijos Pabaltijo valstybių reikalui". — Tiek jau kartą Vlikas su Lozoraiju tarėsi, susitarė tartis ir v l tar si... O viso to rezultatai labai gerai žinomi pasiskaičius Vliko pirmininko pareiškimus spaudai. . . LF nusistatymas šiuo klausimu gyvenimo eigos buvo patvirtintas visu

100%. domu tik, k dabar Vlikui su Lozorai iu susiprasti kli timi laiko tie Vliko sluoksniai, kurie anks iau tokia kli timi skelb LF buvim Vli- ke? — Po to, kai panaikintos teisi , politin ir kt. Vliko komisijos, pažad ta “ steigti švietimo komisi- j ”. Pirmoj eil j ji reikalinga b t pa- iam Vlikui, kad apšviest j , jog tau- tinio solidarumo našai ir lietuviu pas- sas yra tautinio susipratimo ir lietu- vi vienyb s liudijimas ir tod l nat- raliai priklauso bendruomenei, bet ne Vliko finans tvarkytojams. Gra- žiai nuskamba žinia, kad UKT “su kt. Pabaltijo atstovais kreip si vairias valstybes, prašydama intervencijos Pabaltijo valstybi reikalui”. Bet ar tam kreipimuisi buvo parinktas tin- kamas momentas; ar buvo pasitik- rinta prašomai intervencijai parama ir eiga, ar tai tebuvo rašt infliaci- nis reiškinys, jau nekalbant apie nau- j titul , kuriuo imta kalb ti sveti- miesiems (Baltijos Valstybi Politi- n s Tarybos titulas ir nerealus ir lig- šiol nebuvo vartojamas).

Pagaliau 1953. 9. 1 vyk s Vliko pos dis ryšium su Kersteno apsilan- kymu ir jo vadovaujamu Kongresu komitetu Baltijos valstybi okupaci- jai ir jos padariniams tirti pažym- tinas tuo, kad iškilus klausimui d l Vliko sijungimo talk šiam komi- tetui Vliko nariai buvo tiek sant- r s, kad kausimas savaime iškrito iš darbotvark s.

3. Politiškai žalingi pareiškimai ir žygiai

Vliko darbai matyti ne tik iš po- s dži . Iš šalia pos dži paskelbt jo žygi pažym tini: pasmerk Snie- k kaip tiesiogin kaltinink d l Lie- tuvoje vykdomo genocido, kolektyvi- zacijos ir kit okupant veiksm ; pasiunt telegram soviet globoja- mam “pasaulio taikos kongresui”; iš-

leido kelis atsišaukimus, tarp j ir t , kuris jau nemini Lietuvos nepri- klausomyb s atstatymo, o tenkinasi reikalavimais švelninti okupacin rež- im ; pakeit LDF atstov Vlike Dr. J. Grini ; teik JT pareiškim d l Višinskio kalbos; teik pareiškim Bonnos vyriausybei d l Lietuvos tei- sin s pad ties; atsisak imtis žygi Lietuvos atstovavimo reikalu Madri- de; atsisak remti reprezentacin va- sario 16 min jim Romoje.

Politiškai labai neapdairu buvo da- ryti Snie k atsaking už tai, k vykdo Soviet S junga ir tuo b du paremti soviet propagand , jog tai visa dar patys lietuviai. Tiek pat politinio apdairumo rod ir Vliko vie- šas raštas prof. Kr vei Mickevi iui, tituluojant j buv. užsieni reikal- ministeriu. Tuo keliu belieka, kad im- t tituluoti Paleck Lietuvos prezi- dentu. Politiškai neišmintingas buvo ir kreipimasis bolševikin “pasaulio taikos kongres ”. Vaizdžiausias poli- tinis nesusiorientavimas buvo Vliko vardu atsišaukimas d l vadina- mos laisvinimo talkos, šiuo atsišauki- mu laisvojo pasaulio lietuviai kvie- iami reikalauti, kad okupuotoj Lie- tuvoj b t paleisti suimtieji, gr žin- ta kult rin laisv , sustabdytas ti- kin i j persekiojimas, gr žinta vers- lo ir darbo laisv , panaikinta privers- tin kolektyvizacija, leista gr žti de- portuotiesiems, leista išeiviams lanky- tis Lietuvoje, bet jokios užuominos apie tai, kad pirmas ir pagrindinis laisvojo pasaulio lietuvi reikalavi- mas turi b ti — pašalinti iš Lietuvos soviet okupacij . Kai visuomen d l šio Vliko žygio m reikšti protestus, Vlikas paskelb , kad anas atsišauki- mas Vliko biuleten patek s per klaid . Taigi per klaid ! URT dav- tekst , IT paskelb , kaikur nekritiš- ki žmon s jau m si instrukcij vyk- dyti, o ia pasirodo klaida. Ar to- kios klaidos n ra ženklas, kad pa-

grindine klaida yra buvimas Vlike toki žmoniai, kurie šitoki klaid prisileidžia!

1952 m. vasario 2 d. Vlikas be kita ko nutar ir vis Vliko nari parašais paskelb, kad "ypatingai užkulisin akcija prieš asmenis trukdo Vlikui pasiimtus uždavinius realizuoti". Šio nutarimo praktiškas rezultatas buvo tas, kad kai kuri t pareiškim pasirašiusi Vliko nari "užkulisin s akcijos" aukomis tapo pirmiausia Vliko nariai Brazaitis ir L. Prapuolenis, paskiau ir Dr. J. Grinius. 1952. 12. 18 Vlikas šešiais balsais prieš vien ir vienam susilaukčius, nutar atimti teis tam LDP atstovui Vlike Dr. Griniui mandat, ši Vliko daugumos diktat ra, priešinga Vliko statutui, rodo, iki kokio laipsnio yra smukusi Vliko nari moral politikoje ir j kur tatai veda. Jei šiandien Vlikas rank pak limu gali nuspr sti LDF atstov pakeisti, tai šiandieniniai draugai rytoj susipyk, gal s spr sti Karvelio, Norkaičio, Šidiškio pakeitim. Gruodžio 18 precedentas diskreditavo Vlik ir kaip kovotoj su neteise ir smurtu. Kas per kovotojas prieš neteis ir smurt, kai pats tuos nusikaltimus vykdo!

D l Vliko rašto JT ryšium su Višinskio kalba tenka pasteb ti, kad jau anks iau ir labiau dokumentuotai d l tos kalbos buvo reagav s Lietuvos pasiuntinys Washington. Lietuvos reikalui b t buv naudingiau, jeigu vietoje to dubliavimosi daugiau iniciatyvos b t buv rodyta Europos centruose kaip Roma, Bonna, Madridas, Strasbourgas. Gerai, kad Bonna buvo pagaliau teiktas raštas, kurio Bonna buvo prašiusi. Bet ji tur jo Vliko atsakymo laukti lygiai metus! Ta iau ir po to Lietuvos atstovavimo reikalas Bonnoje nesutvarkytas, nors Bonna pakartotini buvo pareiškusi palankumo. Lie-

tuvos atstovo nebuvim Bonnoje MLT prezidiumo pos dis kovo 4 d. šiaip vertino: "Labai pasigendami lietuviai atstovo Bonnoje. Dabar pradedant Vokietijoje vad. 'Lastenausgleich', lietuviai atstovo nebuvimas Bonnoje labai žalingas". Romoje laim ti Italijos vyriausyb s palank nusištatym Lietuvos užsienio pasams vizuoti tur jo privatus asmuo. Madride jau 1950 vyriausyb pažad jo priimti Lietuvos atstov. Šiomet galima buvo j tur ti, persik lus ten buv. min. E. Turauskui. Bet tiek S. Lozoraitis, tiek ir Vlikas, nesusitardami d l pirmenyb s, atsisak jam duoti galijimo raštus. Taip vieta ir liko tuš ia.

Tiesa veik kiekviename Vliko biuletenyje skelbiama apie pp. Karvelio, Šidiškio, Žalkausko "tarnybinius vizitus" ia Paryžiuje, ia Strasbourge, ia Ziuriche ar Berne. Ta iau apie konkre ius t vizit rezultatus ir Vliko biuletenis neturi k pranešti. "Dirva" net priekaištavo, kad be reikalo leidžiamas visuomen s suaukotas pinigais. O apie VT pirminko skelbt pasaulio lietuviai seim, apie veiksmi konferencij paskutiniu laiku visai tylima. Daugiausia k yra pozityvaus padar s — tai informacijos tarnybos valdytojas.

vertinom atskirus tuos darbus, apie kuriuos buvo skelb s Eltos biuletenis. Galutines išvadas, ar Vlikas daro pažang ar atžang, paliekam pa iam skaitytojui.

P. Juodvalkis.

KITI APIE VLIK

Buv s pirmasis Vliko pirmininkas prof. J. Kaminskas "Lietuvos" žurnale (1952, 2 nr.) Vliko reikalui skyr vedam j "Laisvinimo organizacijos klausimu". Vliko veikloje jis skiria tris laikotarpius: veikim Lietu-

voje, veikim tremtyje iki tremtini emigracijos, dabartin veikim . Pir m j dviej laikotarpi veikl straipsnio autorius vertina labai teigiamai. Apie veikim Lietuvoj sakoma: "Nors veiklos s lygos buvo žiaurios, Vlikas jaut si stiprus, savimi pasitik s ir vieningas. Vliko pastangas stiprino kovojan ios tautos gyvas ir ia pat jau iamas alsavimas". Apie antr j laikotarp sakoma; "Šiame savo veiklos periode Vlikas dirbo daug, dirbo su užsimojimu, pasiryžimu ir s kmingai". Kalb damas apie dabartin laikotarp , J. K. rašo: "Vertindami išorines s lygas, galime pasidžiaugti, kad jos dar niekuomet nebuvo tiek m s pastangoms palankios, kaip dabar". Ta iau: "Kiek išorin s s lygos Vliko veiklai pager - jo, tiek vidin s j pasunkino . . . Reikia nuosirdžiai apgail ti, kad pernai prad tos Vliko pastangos sustiprinti d l emigracijos "nukraujavus " Vlik , išlyginti jo santykius su pasiuntiniais ir stipriau konsoliduoti apie save emigracij iki šiol nedav siekt rezultat ." Toliau autorius rašo: "Tuo pa iu Vliko, kaip tai kovai vadovaujan io organo sukonsolidavimu bei jo sustiprinimu tenka pirmoj eil j susir pinti. Vlikas turi b ti kaip reikiant Vlikas ... Susitvarkym Vlikas tur t prad ti nuo sav s. Vlike asmenin sud tis reikia stiprinti. Jei tas b t negalima padaryti Europoje, Vlik sudaran i grupi vadovyb s tur t svarstyti klausim , ar Vlikas neb t keltinas ten, kur jis tur t stipr užnugar ir gal t tur ti sustiprint asmenin sud t". Išvadin s J. Kaminsko pastabos yra tokios: "Susitvarkymo reikalas gali b ti lengvas ir nelengvas. Lengvas, jei surasime savy pakankamai gero noro; sunkus, jei neatsižad sime Vliko veikl spr sti grupiniais interesais".

"KELEIVYJE", Bostone, š. m. ba-

landžio 24 tas pats prof. Kaminskas rašo: "Bet mums taip pat aišku, kad gin as tarp Vliko ir diplomat šefo, darnus Vliko bendradarbiavimas su m s pasiuntiniais tik tuomet b t laim tas, jei pats Vlikas sustipr s, bus energingesnis darbe, susitvarkys savo tarpe ir savo veikla didins savo autoritet emigrantin j visuomen j. Tuomet Vlikas laim t ir dar vien didel dakt — lietuviškos emigracijos galimai visišk apvienijim Lietuvos reikalui ir jos sustiprint veikl -".

Kaminskas iškelia mint , kad Vlikas sustipr t perkeltas Amerik . Ta iau pripaž sta, kad yra veiksniai Amerikoje, kurie ia Vliko nepageidauja. To nepageidavimo "motyv eil je yra ir tokie , kurie Lietuvos laisvinimo reikal nestato pirmon vieton" (Lietuva, 1952, 2 nr.).

"N. LIETUVA", Montrealy, labiausiai skundžiasi, kad Vlikas nesutaria su Lozorai iu. O d l paties Vliko vidaus darbo balandžio 22 nr. atsiliepimas yra b dingas šio laikrašio paži roms":

"Atrod , kad Vlikas jau bus baig s kadrilius ir partin aritmetik , bet pasirodo, kai kam svarbiausia yra partin aritmetika, bet ne darbas ... domu, kada politin s Lietuvos grup s gaus bent kiek objektyvia tiesa paremtos moral s?... Deja, Vlikas neranda bendros kalbos".

"VIENYBE", Brooklyne, kuri dažniausiai spausdina L. Rezistencin s Santarv s žmonė straipsnius, Vliko klausimu balandžio 24 d. raš ; "Jau kelinti metai Vlike vyksta gin ai, kurie turi kuo mažiausi ryš su Lietuvos laisvinimu... Tur t b ti paliktos visos asmenin s ir partin s ambicijos ir imtasi tik už vieno dalyko: aktyvaus Lietuvos laisvinimo. Visi tie gin ai žmon ms griso, ir jei nebus liautasi, tai ateis diena, kada bus sunku gauti net vien cent Lie-

tuvos laisvinimo reikalams ... šiandien Vlikas pavirto tikr biurokratin institucij, kurioj yra daugiau popierizmo, negu aktyvius kovos". Panašiai dar rašoma ir birželio 5 d. ir kt. nr. beveik kas savait .

Išimt ia sudaro krikš ioni demokrat "T vyn s Sargas", ši met 1 (10) nr. Pr. Vainauskas rašo: "Apskritai tenka konstatuoti, jog Vlikas ir jo Vykdomoji Taryba rodo pasig r tinos iniciatyvos bei veržlumo visais Lietuvos laisvinim lieianiais klausimais. Šia proga tik palink tina, kad jis išsikelt iš Pfulingeno didesn politikos centr ".

Išskyrus š paskutin atsiliepi m , visi kiti pasisakymai apie Vlik rodo, kad Vlikas per pra jusius metus, LP iš jo pasitraukus, ne tik nesustipr jo, bet, priešingai, dar labiau smuko. Tuo b du paaišk jo ir du pagrindiniai faktai: 1. Vliko darbingumo priežastis buvo ne tas jo grupi santykis, kurio pakeitimo taip baisiai kai kas troško, nes ir santykiui pasikeitus darbingumas n kiek nepadid jo. 2. Nepasitvirtino n faktas, kad tik LF trukd s susitarti su Lozorai iu. LF per ištusius metus Vlike nebuvo, bet ir sutarimo ir susitarimo taip pat nebuvo. Visa tai rodo, kad Vliko smukimo priežastis n ra išorin , bet vidin .

SPAUDOJE

PALYGINUS "T. SARG " IR
"VARP "

Prieš mane ant stalo "T vyn s Sargas" ir "Varpas". Tai patys seniausi m s periodiniai leidiniai: nors protarpiais abu yra ilgiau ar trumpiau ils j si, ta iau abu laiko save sen j sarginink ir varpinink paveld tojais. Lygiai garbinga abiej

— ir "T vyn s Sargo", ir "Varpo" — praeitis: abu šie vardai yra patys tautinio atgimimo simboliai. Kaip visiems yra brangi "Aušra", taip lygiai visiems yra brang s ir "Varpas" su "T vyn s Sargu", neži rint viso paži r skirtumo. Abu lygiai brang s kaip pirmieji m s tautin s valios liudytojai. "Varpas" savo laiku išreišk lietuvišk j apsisprendim m s indiferentin je bei ateistin je visuomen je, "T vyn s Sargas" — katalik visuomen je.

Su savosios šviesuomen s išaugimu ir m suose pasireišk nat rali pasaul ži rin diferenciacija. Sakome nat rali pasaul ži rin diferenciacija, bet tai nereiškia, kad apskritai toki diferenciacij laikytume b tynybe. Yr buv epoch , kai, apskritai imant, viena pasaul ži ra buvo vis gyvenim persunkusi. Gali toki epoch atmintis žadinti mummyse tam tikr vienyb s ilges . Juk, savo pagrinde vienyb s ilgesys yra tiesos ilgesys: tiesa yra viena. Bet tiesa mums neatskiriama nuo laisv s. N - ra kito kelio žmogui ties , kaip per savo laisv sitikinim . Niekam tiesa negali b ti priverstinai skiepyta ar kaip kitaip diegta. Prievartinis tiesos "apaštalavimas" yra paiaime savyje prieštaringas: kaip priedvarta atskleisi ties , jei kiekvienas gali tik pats j sau rasti? Tik šia prasme — laisvo tiesos jieškojimo prasme — pasaul ži rin diferenciacija yra nat rali.

Nebuvo ta iau lemtas, nors ir kiek suprantamas, "varpinink " ir "sarginink " išsiskyrimo v liau nepriklausomojo gyvenimo metais pavertimas valstie i liaudinink ir krikš ioni demokrat išsiskyrimu. Suprantamas šis išsiskyrimas: susitelkus vienos pasaul ži ros pagrindu daugiau ar mažiau glaudžius id jinius kolektyvus, neju iomis tie patys kolektyvai buvo paversti ir politin -

mis partijomis. Neturint kit pavyzdži kaimynuose, negal jo n mintin ateiti, kad b t galima kitaip politiškai susiorganizuoti, kaip pagal "antiklerikalizm" ir "klerikalizm", daugiau ar mažiau koving ateizm ir krikš ionyb s gynim . Abeji jaut si teis s. Vieni sau m st : kaip galime išsižad ti s žin s laisv s ? Antri sau sak : kaip galime neginti amžinosios krikš ionyb s tiesos? Ir lygiai abeji baiminosi vieni antr , nesivaizduodami kit laim jimo kitaip, kaip "antiklerikaline" ar "klerikaline" diktat ra. Šita baim ir skatino juo energingiau kovoti su "priešu", juo ryžtingiau ginti "demokratij". Buvo ta iau pamiršta, kad demokratija apskritai nežino "prieš ", nes lygiai visuose mato tuos pa ius žmones. Buvo pamiršta, kad demokratija nereiškia tik savosios partijos laim jimo, nes demokratin valstyb lygiai remiasi opozicija, kaip pozicija. Ne tarin jant nei vien , nei antr nenuoširdumu savo demokratin se intencijose, tetenka konstatuoti, jog lygiai abeji tarpusave baime pareng keli tikrai diktat rai, savo šeš liu užgožusiai beveik du tre daliu m s nepriklausomos valstybes gyvenimo.

Bergždžia b t leistis praeit tik kaltinink joje jieškoti. Paprastai kiekvienoje kalt je visi yra vienaip ar kitaip dalyvav , nors visi nor t fariz jiškai laikyti save pa ius teisiaisiais. Nekitaip yra ir su tuo vis dar kartas nuo karto išskylan iu klausimu, kas buvo kaltas d l demokratin s santvarkos m suose tokį neilg met . Kad X ar Y bu iavosi tu busimuoju "Tautos vadu", dar neišteisina t , kuriems visos nuolaidos tautin ms mažumoms atrod priimtinesn s, negu jieškojimas bendro darbo su "priešais". Bet, antra vertus, lengvaširdis griebimasis demokratin i institucij paneigimo taip pat nerodo, jog demokratin i sitiki-

nim siekta ligi pa i gelmi . Iš laiko perspektyvos dalykas atrodo paprastas: abiem pus m tr ko pasitik jimo vieni antr demokratiškumu — opozicijoje pozicijai, ir atvirks iai. O šia pad timi, kaip paprastai, pasinaudojo tre iasai, kuris apskritai nevertino jokios demokratijos: nei liberalin s, nei krikš ioniškosios.

Jei bergždžia praeitimi tesidom ti d l "kaltinink " iškasimo, tai prasminga visas pastangas d ti pa ios kalt s šaknims išrauti. Deja, šios r šies pastangos daug retesn s: kai "kaltinink " savaime tejieškoma "svetimuosiuose", tai kalt s tenka visada jieškoti ir savyje pa iuose. Taciau, kol nepervertinama praeitis šituo pastaruoju poži riu, tol paliekama senose klaidose.

Pagarbiai priimame visa, k vieni ar antri praeityje yra gero nuveik . Dideliu domumu skaitome ir "T vyn s Sargo", ir "Varpe" j žymi j bendradarbi atsiminimus. Atlaidžiai suprantame juos ir tada, kai kiekvien i stengiasi sau surasti didesn nuopeln . Sakysime, paskutiniame "Varpe" iškeliama A. Rimkos nuopelnai beruošiant pas mus žem s reform , primenant, kad prel. Krupavi iui labiau tenkanti ne pirmosios iniciatyvos, o tik jos vykdymo garb . Galime tai laikyti naudinga priminiu "T vyn s Sargo" skaitytojams, kurie gal jo b ti bepamiršt , kad iš ties pagrindin opozicij prel. Krupav ius tur jo ne opozicin se partijose, o kaip tik savo paties partijos konservatoriuose. Lygiai laikome pravar iu dalyku, kai kartais ir "Varpo" skaitytojams primenamas tam tikras jiems artim grupi laikymasis Petrapilio lietuvi seime. Toki priminimai turi ateiti vertingu persp jimu, jog visada klaidos visus gresia ir jog užtat niekam n ra leista fariz jiškai save užli liuoti "nekaltybe".

Turime ta iau apgailauti: kiek abiejuose m s minimuose žurnaluose uoliai jieškoma "kaltinink" antroje pusėje ir kiek pavydžiai ginami savosios pusės "nuopelnai", tiek betgi visai nematyti noro pasimokyti iš praeities nelemtybi. O visgi jau daug laiko nutekėjo, ir daug dalyk gal jo paaiškinti! Nelieskime šiuo tarpu principingesnio klausimo, ar apskritai patirtis nerodo, kaip sunkiai sekasi demokratin santvarkai išlaikyti pajūgį ten, kur politinis partijos remiasi pasauližiais rinka, apeliuojančiais savo priešuosė matyti "klerikalus" ar "bedievius". Tegu, kas nori, gina ir toki partij struktūrą, koki esame paveldėję iš praeities. Bet negalime nematyti, kaip giliai visuose demokratin dvasiai žeidžia toks politinis polemikos vilkimas pasauližius rinkius apdarus, kurie faktiškai yra demagoginis pasauližius rinki skirti naudojimas "priešams" politiškai juodinti, štai ilgai ir išpažinti sukirtame "Varpo" straipsnyje H. Blazas manosi rodinti, jog katalikyb ir komunizmas yra dvi lygiai totalistinės pasauližius rinka. Išvada turi būti aiški (politikoje, juk, tušiai nekalbama!): visi, kuriems brangus individas, bekovodami su komunizmu, nepamirškite, jog lygiai jį su laisvą tyko ir Roma! Beabejo, "T vynu s Sargas" (ir ne tik jis, bet ir visi katalikai) tegal supeiais patraukti tokius H. Blazo "atradimus", nes rintis jį atsakyti nra ko. Gal būt, "T vynu s Sargas" ir pasidžiaugs tokiu H. Blazo straipsniu, nes ras rodym savo skaitytojams: na, ar nesakme, kad reikia ginti katalikyb nuo tų, kuriems ji toks pat priešas, kaip ir komunizmas. Graudus, deja, teb t toks "T vynu s Sargo" džiaugsmas, nes jei H. Blazas turi vien pasiteisinim, tai juo ir yra anie "T vynu s Sargo" straipsniai, kuriuose buvo

"rodyta" liberalizmo ir komunizmo giminynt, terandant komunizme tik "kairj liberalizm". Lidsnas šis rodymas kataliko akimis, nes jis tik dav progos vien demagogin "šv" atsakyti kitu tokiu pat. Kai taciau buvo šaunama tik iš krikščioni demokrat partijos tvirtovs, tai antrasis švis buvo jau paleistas netik pa ius krikščionis demokrat, bet ir apskritai katalikus. Nelemtai "T vynu s Sargas" pasitarnavo katalikybei savuoju liberal suvedimu su komunistais. Nelemtai "Varpas" pasitarnavo demokratijai totalistus rasdamas lygiomis katalikus su komunistais. Ir lygiai abu nelemtai "rodinti" nesant pas mus iš viso demokrat, o tik komunist gimines abiejose m s visuomen s pusėse.

Žinoma, kai autorius kartais per daug rodo, skaitytojas, a i Dievui, nebesiduooda rodomas. Pasitikiu, kad "Varpo" skaitytojais bus suabejoj, ar jau išties neb ra skirtumo tarp Maskvos ir Romos. Pasitikiu, kad panašiai ir "T vynu s Sargo" skaitytojai vargiai bus tikinti, kad visi nekatalikai jau nuosekliai tur t b ti komunistai. Bet jei viduje ir nebus savimi paiais patik ta, visd lto politin je polemikoje grei iausiai bus operuojama šiais švais. O fanatiškesn s sielos (fanatizmas išties yra "nepartinis", nes lygiai gund s visas partijas) galb t ir išties patik s savaisiais "ideologais" ir šoks vienos ant kit, besikaltindamos tuo pa iu kaltinimu (komunizmu), kuriuo nebus n vieni susitep. Tuo tarpu gresiam suose pa iuose ne komunizmas, o grei iau prastas fanatizmas. Jis neleidžia mums sutelkti bendrai j gas tiek tautinei gyvybei išlaikyti, tiek pa iai demokratinėi s monei pl toti.

Dar pora žodži d l "Varpo". Ne taikome ši žodži "T vynu s Sargui", nes jis principiškai sitikin s,

kad anglosaksin s demokratijos politini partij struktura yra "beprincipiška" ir todėl smerktina. Bet "Varpas" užuominomis parodo tam tikro dmesio ar net simpatijos toki ai demokratijos linkmei, kuri atsisako pasaul ži rini partij tipo. Net ir šia prasme pasakyti keli gyriaus žodžiai. Turime betgi juos atsakyti: jei norima pasukti anglosaksin s partij sistemos keli „reikia ir patiems padaryti išvadas. O išvada labai paprasta: atsisakyti antireligin s ir antikatalikiškos veiklos politiniame gyvenime. Kol bus partija, skelbianti katalikyb gimining su "totalizmu" ir lyginanti j su komunizmu, tol savaime katalikai tur s atskirai politiškai organizuotis. Žinoma, tas galioja ir atvirkščiau: kol katalikai neras nieko kit demokratais, išskyrus save pa ius, tol visi "nedemokratai" savaime tur s laikytis sav politini partij . Tik pralaužus "klerikalizmo" ir "antiklerikalizmo" rat , gal s b ti blai viomis akimis pažvelgti ir praeities klaidas, ir ateities uždavinius. Tai jaunosios kartos misija. L .

VARPAS (1953 M. NR. 1)

Šis jubiliejinis Varpo numeris — 50 met politin s partijos k rimo proga, 65 met Varpo išleidimo proga

Viename iš stipresni žurnalo straipsni Dr. J. Pajaujįs (D l tautos ir laisv s) apžvelgia 30 met varpinink bei valstie i liaudinink nueit keli — nuo 1888 m. ligi Nepriklausomyb s atgavimo. Kaip dažnai atsitinka toki ais atvejais, savoji politin grup autoriui atrodo užgožianti visas kitas.

B. Almantas (Vidurinio sios lietuvi politin s srov s kelias) pl toja t pa i tem nuo žilos senov s ligi m s laik , pabr ždamas ir teisingdamas nepriklausomyb s laik san-

tvark , kai valstie iai liaudininkai buvo palyginti didžiausia seimo partija. Autoriaus pastangos jungti demokratijos mint su reformacijos kov metais, priešpastatant bajorijos sigal jim s ryšy su katalikyb s vedimu Lietuvoje, yra priešingos ne tik istoriniams faktams, bet ir jo vienmin io A. Rimkos mokslinio darbo vadoms jo veikale "Lietuvos kio broožai ligi Liublino unijos met ". Skaitytojai taip pat pasigenda kokio nors pagrindo daugelio politini grupi pasisavintam "vidurinio sios lietuvi politin s srov s" terminui.

M. M. (L. V. L. S junga Lietuvos išlaisvinimo kovose) nurodo srov s nuopelnus okupacij ir tremties metais, pabr ždamas aktyv pogrindžio spaudos organizavim . domi užuomina, kad L. V. L. S junga buvo "mažiausiai atsakinga už tai, kas 1939-1940 m. laikotarpyje vyko su lietuvi tauta ir valstybe", n ra jokia palyginama medžiaga paremta.

Alena Devenien (Tarptautin Valstie i S-ga — I. P. U.) aprašo žaliojo internacionalo susiorganizavim ir veinkl .

Dr. J. Saulys (Mano kelias varpinink gretose) prieš savo mirt rašytame straipsnyje domiai ir patikimai atkuria savo išgyvenimus varpinink ir kit lietuvi atgimimo kvotoj tarpe kaip L. D. P. narys ir

M. Mackevičius (Lietuvos išlaisvinimo veiksniai teisin ir politin pad tis) trumpai ir kritiškai palie ia VLIKO ir diplomatijos šefo santykius, pagr stais pateisindamas VLIKO laikysen šiuo atžvilgiu.

Dr. V. Butrimas (M s švietimo praeitis ir ateitis) t sia daugelio kartotas pastabas apie mokykl sistem Lietuvoje (pvz. reikalingumas didesnio skai iaus praktini moksl institucij ...). Liesdamas ideologiniai — pasaul ži rin aukl jim , autorius neišvengia tendencijos. Jis pasisako

prieš eventualiais daugumos t v pastangas aukl ti savo vaikus privatin je pasaul ži rin je mokykloje, dangstydamasis "mokykl apvalymo" pabaisa. Tolerancija yra komplikuota ir perplati s voka, kad ji gal t mesti šeš l pasaul ži rines institucijas. Tad pasaul ži rin mokykla privalo tur ti teis savo esmines problemas spr sti pati viena, lygiai kaip nepasaul ži rin mokykla — sav sias problemas. Su tuo nesutinkant, reik t atmesti pat demokratijos princip , kuriuo autorius vis d lto nor t remtis.

V. Kavolis (Komunizmas, Lietuvos jaunimas ir mes) iškelia domi ir verting tem , ta iau jos neapvaldo. Ryškų žalia, dar nepilnai sisominta socialini moksl terminologija, kuri, deja, kartais naiviai, kartais be laiko perspektyvos siejama su Lietuvos jaunimu okupacijoje ir tremtyje.

H. Blazas (Pasaul ži ra ir ideologija politikoje) rodo daugiau poleminius ir žurnalistinius, o ne mokslinius ar filosofinius gabumus individualizmo bei liberalizmo reikšmei pateisinti praeity ir dabarty. Išskyrimas pasaul ži r ir ideologij , pastarosiomis remiant liberalizm , rodo, kad autoriaus ginamas liberalizmas neturi tvirt pagrind , nors, m s nuomone, kiekviena asmenyb juos privalo tur ti. Antra vertus, autoriaus mintis pasaul ži ros vykdym išjungti iš valstyb s funkcij yra sveika, nors jo argumentai ir spekuliacijos n ra svarios.

J. Aud nas (Gyvenimas pavergtoje Lietuvoje) sistemingai pateikia daugel charaktering daviniai apie okupuotos Lietuvos politin , ekonomin , kult rin ir kitok gyvenim .

J. A. (Lietuvos žem s reformos pradininkai) parenka žini apie žem s reformos pradži , iškeldamas

vad. kairi j politini srovi nuopelnus ir s moningai ar nes moningai nutyl damas daugel dešinosios srov s pastang šioje srityje. Gaila kad ir prof. Vaclovas Biržiška, žinomas lietuvi bibliografas, ia nepasižym j objektyvumu, nors straipsnis juo remiasi.

Matyt, redakcin s kolegijos (Dr. J. Pajaujis, H. Blazas ir B. Dundulis) parašyta nepasirašyta politinio gyvenimo apžvalga (Krašto laisvini-mo baruose) palie ia frontinink pasitraukim iš Vliko. ia valstie i liaudinink srov , vertindama situacij tartum iš šalies, t. y. objektyviai, frontinink teigimams paneigti vartoja j priešinink — krikš ioini demokrat ir kinink s-gos — padarytas insinuacijas (pvz. kad tokios pat nuomon s yra ir prof. Gri-nius su prof. Maceina) kaip rodomus argumentus. Pasitenkinama tik puolimu, kam frontininkai ir vienybininkai išstojo iš Vliko, ir visai nenagriniamos tos s lygos, kurios šiuos du s j džius vert išstoti ir kuriomis jie savo išstojim motyvavo.

Leidinio pabaigoje yra aptariama Lietuvos Laisv s Komiteto darbo apimtis.

Aplamai, šis Varpo numeris, sutalpin s, atrodo, stipresniuosis srov s atstovus, dokumentuoja savo srov s nueit keli . Kaikur bendradarbiai atsargiai palie ia opias problemas, nedr sdami aiškiai parodyti savo laikysenos, sakysime, kit luom (ne valstie i , kuriais jie remiasi) atžvilgiu. Kitose vietose jie stengiasi ignoruoti arba paneigti religijos viet asmens ir valstyb s gyvenime, daugiau ar mažiau suponuodami materialin prad , kuris, m s nuomone, yra žalingai vienašališkas, jeigu n ra koordinuojamas su dvasiniu prad u ne tik individualin je, bet ir valstybin je plotm je.

A. M.

VEIDRODŽIO ŠUKELJE

VEIKLOS PROGRAMA

Politin s partijos ir rezistencin s kovos organizacijos pagal Vliko išpl stos veiklos š k nusistat aktua liausi ir artimiausi r pes i program . Joje —

Valstie iai liaudininkai skelbia vidaus misijas, stengdamiesi atversti lietuvi taut . tik jim , kad 1917 Petrapiilio seime “kairiosios grup s” balsavo ne prieš nepriklausomyb , kaip visos Lietuvos mokyklose buvo išpažstama, bet tik prieš pasisaky m už nepriklausomyb .

Krikš ionys demokratai žada t sti main apyvart — s kmingai peln L. Vieni b s S j d už mažalietuvius, dabar turi surasti, k b t galima pelnyti už Rezistencin Santarv .

kinink S jungos r pestis — suorganizuoti tarnyb , kuri platint vairiom etiket m pažym t medžia g , nuo kurios kiekvieno galvoje darytus aišku, jog pasilikusieji Vokietijoje ir Vlike neemigravo tik iš pasiaukojimo Lietuvos laisvinimo reikalui.

Soc. demokrat didysis r pestis — misijos eretik kraštuose: kaip atversti iš erezijos marksizmo tik jime Vokietijos socialdemokratu, kuri vada i pamojo senel Marks ir savo partij skelbia net nepasaul ži rine.

kinink Partija atkrita kortavimo aistr ir skelbs vaj suorganizuoti daugiau kortinink , kad vien gal tum mesti ant Vliko kortos, kit ant diplomat , tre i ant LLK, ket-

virt ant Santarv s ir t.t. Viena gi turi laim ti!

Tautininkai kilniai ugdo artimo sentiment (dar neišaiškinta: ar meil s ar neapykantos), ieškodami b d , kaip atsimok ti frontininkams už tai, kad jie pad jo tautininkams gr žti Alt .

Darbo Federacijos artimiausias r pestis — kaip tolimiausioje ateityje surasti teisyb .

Ogi “Darbo Federacijos” artimiausi žygiai — naikinti teisyb s ieško tojus ir j gimines iki devintos kartos net ir Sibiro platuose.

Mažlietuviai siliiepsnojo rezistencijos tradicij atkasin jimu. Tame darbe uoliam rezistentui pradingus iš LLK be žinios, atvyksta pats pirmininkas, ir jeigu neatveš dingusio rezistento pareigas, tai imsis ir pats atsekt ia mažlietuvi rezistencijos p dsakus nuo pat kov su ind nais.

L. Rezistencin s Santarv s artimiausias aktyvios rezistencijos žygis bus nukreiptas Vliko ir VT pirmininkus; tik jis dar reikalingas galutinio apsisprendimo: ar su visom apeigom, šefui aukos maldas atkal k jus, pirmininkus nulin iuoti, ar juos tik mankyti ir braukti, kad jie virst švelniom pakulom.

Laisv s kovotojai tebedega tauria lenktyniavimo aistra — lenktyniav su L. Frontu rezistencijoje Lietuvoje, pralenk L. Front savo per skilimu tremtyje, dabar negali apsiprasti, kad L. Frontas juos aplenk iš jimu iš Vliko.

Lietuvi Fronto r pestis — tikinti netik lius, kad Vlikas n ra Vlikas ir kad reikia sudaryti Vlikas.

Visi tie r pes iai ir užsimojimai, drauge suimti, tarp kit punkt , eina artimiausi laisvinimo išpl stos veiklos program .

VEIDRODŽIO ŠUKEL JĖ

Programa ar jos atskiri punktai smulkiau išd stomi naujausi laik pam gta literat rine forma — laikais tikintiesiems.

MEDŽIAGA GRAMATIKOS PAMOKAI SEŠTADIENIN JĖ MOKYKLOJE

Mokytojas: Prašau, duokit sakini, kuriame b t veiksnys.

Atsakymas: Vlikas vaduoja Lietuv .

Kitas atsakymas: Ne, ponas mokytojas, diplomatai vaduoja Lietuv .

Mokytojas: Gera. Dabar padarykit sutaptin sakini; abu veiksnius sujunkit prie bendro tarinio.

Atsakymas: Negalima, ponas mokytojai. Sujungti t veiksniai negalima.

LIUDININKAI

Komisija klausini jo pristatyti liudinink , k jis žino apie bolševik žiaurumus. Liudininkas vis kartojo: neatsimenu. Komisija nusprend , kad nuo pergyvenim liudininko atmintis dingusi.

Komisijos paleistas ir nusišluost s prakait , liudininkas korespondentui pareišk : "D l to ir 'neatsimenu', kad atmintis nedingo; mano atmintyje tebestovi, kaip mane išskrynino ir už prieškomunistin (tada sak : priešaliantin) veikl iš stovyklos išmet ; kai dabar skaitau, kad komunist ir soviet agent valdžioje prit p — geriau tyl t; k žinau, o gal netrukus bus paskelbti liudininkai, kad mane klausini ja komunistas".

BENDRO DARBO TALKA

Atstovas Kerstenas: A i , nereik pri mim ; ne d l j ia esu. Išvažini sia pus pasaulio, kad tik ras iau pagalbos pavergtoms Baltijos tautoms.

Veiksny Chicagoje: Seksiu jo kelius iki Europos krašto, kad sulaikyti iau nuo jo tuos, kurie gal t jam trukdyti.

Veiksny Romoje: Pab gsiu ir iš miesto, kad tik jo nesutik iau ir jo laisvinimo min i bei pastang neišblašky iau.

Veiksny Pfullingene: žodžio nepratarsiu, kad tik neduo iau projekto, kuris gal t jo darbui pakenkti.

Komunistas Brooklyne, kuriame - akimirka blykstel jo patriotizmas: Koliosiu j susiriesdamas, kad tik daugiau išgarsini au j ir jo kov .

BALFO INFORMACIJOS

Vokietijos vyriausyb Bonnoje duoda 70% paramos labdaros ir prieglaud nam statybai. Balfo atstovas, gr ž s iš Vokietijos, praneš , kad tokia parama nori pasinaudoti Vlikas ir pasistatyti namus Bonnoje už 100.000.

INFORMACIJOS APIE MAGIJ

Atstovas, kai jam per pietus praneš , kad prie telefono jo laukia prelatas, buvo taip sujaudintas, kad negal jo prieiti prie telefono. Dar labiau susijaudino, kai po piet jam praneš , jog jis yra išvyk s iš nam ir važini ja po užmiest . Ne kiekvienam lengva pakelti toki magij — sykiu b ti ir neb ti.

SVEIKINIMAI IR LINK JIMAI

Liudinink "Varpui" pasirodžius, Vliko pirmininkas atsiunt sveikinim , pažym damas, kad "Varpo" pasirodymas reiškia Lietuvos laisv s fronto stipr jim .

Frontininkai prisim taip pat kaip link jimus iš Vliko pirmininko, pažym jusio, kad frontinink atsiradimas reiškia nelaim Lietuvai.

T u r i n y s

	psl.
J. B t nas: Atsišaukimas politin s žin	1
Žilvinas: Partizanei	4
J. Brazaitis: Srov ir uola	6
L. Prapuolenis: Atviromis akimis	16
R. Šomkait : Studentas — rezistentas	27
Dokument šviesoje: Demokratinio ir vadistinio princip tarpusavin kova laisvinimo organizacijoje	31

DARBAI IR ID JOS:

Nauj žmoni fabrikas	44
Tik dami Diev — reiškiate nepasitik jim Soviet S junga	46
Europos LF bi iuli konferencija	48
Konferencijos žodis t vynes.....	50
Pasikalb jimas apie LF ir konferencij	51
Iš Vliko veiklos	52
Kiti apie Vlik	56
Palyginus “T. Sarg ” ir “Varp ”	58
“Varpas”	61
Veidrodžio šukel je	63